

't Hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep
nr 177 Zomer 2019

Jubileumnr. 2

<p>Inhoud Jubileumnr. 2</p> <p>Erelid, W. Veenhuizen 3 Vogellatijn 4 De Steenuiltjes 5 De Bengaalse gier 7 Vijftig jaar Steenuilen 8 Vijftig jaar waarnemingen 9 De Goudvink 11 De Rode Wouw 13 Geluidswanden HSL 15 Van sijsjeslijmer tot vogelbeschermers 16 Met Tom-Tom naar Polen 17 Van Vogelaar naar Vlinderaar 18 Jaar van de Huiszwaluw 19 Vogeljaar 2018 20 Oud Voorzitter; Huub Don 21 Vogels houden van Breda 21 Een dagjes vogelen met Merel Roks 23 Natuurgebied Het Pompveld 24 Bijzondere waarneming 25 Waarnemingen 26</p>	<p>'t Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar. Bank 76 INGB 0001 0637 12</p> <p>Bestuur Bert van de Haar (voorzitter) Piet van Iersel (secretaris) Ineke Buijnsters (PR&communicatie.) Kees Wijnen (Penningmeester) Vacant (bio-secretaris) Merel Roks (coördinator werkgroepen)</p> <p>Vormgeving en opmaak Martin van Leest</p> <p>Redactie 't Hupke Martin van Leest Jan Benoist redactie@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Vaste medewerkers Raymond van Breemen Piet van Iersel Hans van der Sanden Willem Veenhuizen Harry van Vugt</p> <p>Tekstcorrectie Henriette Huijgens Ad Rijnen Albert de Hoon</p> <p>Wijze van aanleveren Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak. Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email</p>	<p>Even terugkijken op ons jubileum. Via deze weg wil ik allereerst, naast de jubileumcommissie, ook alle anderen die zich hebben ingezet voor de organisatie hartelijk bedanken. De jubileumdag was een groot succes. Ruim meer dan honderd aanwezigen. Namens de gemeente Breda hield wethouder Paul de Beer een toespraak en sloot deze af met de mededeling dat er hard gewerkt wordt aan het verkrijgen van meer gronden voor de uitbreiding van de natuur in de Lage Vuchtpolder. In de lezingen werd vanuit diverse organisaties waar wij nauwe contacten mee onderhouden nog eens bevestigd dat samenwerking en elkaar informeren tot mooiere resultaten leidt en kan leiden dan tegenover elkaar staan. De ochtend werd afgesloten met een prachtige film. Deze film is geheel vrijwillig gemaakt door John Vegt en geeft een heel mooi overzicht van en inzicht in de werkzaamheden van de Vogelwerkgroep. Degenen die niet bij het jubileum aanwezig konden zijn kunnen deze film via een link op onze site alsnog zien. En als bestuur denken we al na welke meerwaarde we nog meer uit deze film kunnen halen. De lunch kon daarna door velen in het zonnetje op het terras genuttigd worden. Hier kwamen natuurlijk de verhalen uit het verleden en bespiegelingen voor de toekomst ruim aan bod. In deze gesprekken heb ik mooie suggesties en adviezen gehoord. Er waren ook al gelijk mensen die hebben aangegeven best wat werk daarvoor op zich te willen nemen. Na de lunch heeft de beheerder van de natuurgebieden in de Lage Vuchtpolder een mooie uiteenzetting gegeven over de manier waarop hij het gebied beheert en verder wil gaan beheren. Ook gaf hij eerlijk aan dat niet alles gelijk loopt zoals gedacht of gehoopt, maar daaruit ontstaat voor hem alleen maar meer inspiratie en creativiteit. Daarna zijn we in groepjes van circa vijftien personen een wandeling gaan maken door de Lage Vuchtpolder; sommigen bezochten de oeverwaluwenwand bij de Waterkokers. Tijdens de wandeling waren activiteiten te zien van een paar doelsoorten voor de polder, Kievit en Grutto. Maar natuurlijk nog steeds niet in die getale die wij als vogelaars graag zien.</p>
<p>Van de redactie</p> <p>Vier jubileumnummers Dit 2^e jubileumnummer van 't Hupke is rijk voorzien van kopij zodat er 4 pagina's zijn toegevoegd om deze te kunnen plaatsen. Veel verhalen uit de geschiedenis van onze Vogelwerkgroep staan in dit 2^e "Gouden nummer" De 2^e gouden vogel in de reeks "goud" is gewijd aan de Goudvink. Op de achterkant van dit nummer vind je de foto's die geschoten zijn op de drukbezochte jubileum dag in de Wegwijzer zaterdag 11 mei jl.</p>	<p>Website www.westbrabantsevwg.nl</p> <p>Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een email naar secretaris@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Webredactie Ger Duijf (g.duijf@casema.nl)</p> <p>Volgend Hupke Verzenddatum 1 september Aanleveren kopij 1 augustus</p> <p>Foto omslag: Vogelvisie</p> <p>'t Hupke wordt gedrukt door: Printwall Breda</p>	<p>Even een korte update over de activiteiten van Natuurplein de Baronie. Er zijn aanvullende stukken verstuurd naar de Raad van State omtrent de geplande plaatsing van een windmolen vlakbij Rooskensdonk, met dank aan de mensen die daarvoor de extra informatie hebben geleverd. Daarnaast is een zienswijze ingediend op de ontwerpbestemmingsplannen voor het Markdal, met als doel de natuurdoelen beter te borgen in deze plannen. En recentelijk zijn zware gesprekken gevoerd en is de publiciteit gezocht om duidelijk te maken dat gemaakte afspraken omtrent luidruchtige festivals bij natuurgebieden ook nagekomen moeten worden. En afsluitend zou ik jullie willen vragen of er mogelijk voldoende belangstelling zou zijn voor bijvoorbeeld een georganiseerde excursie naar de Markerwadden. Dan graag even reageren naar; voorzitter@westbrabantsevwg.nl. Bert van de Haar</p>

Je kunt snel de nieuwe secretaris zijn, dat is maar even piepen en je bent het. Ik ga het werk samen met Henriëtte Huijgens doen. Toen ik na een weer gezellige algemene ledenvergadering thuis was, dacht ik bij mezelf: hoe moet dat verder met de vereniging? Zonder secretaris, die Fred alweer vijf jaar was, kan een echte vereniging niet bestaan. Het feit doet zich echter voor dat, ondanks herhaalde oproepen en persoonlijke gesprekken, niemand van de 360 leden bereid was het stokje van Fred over te nemen. Mogelijk is dat veroorzaakt door gebrek aan informatie over wat de functie inhoudt of wat er voor tijd mee is gemoeid. Misschien zijn we ook allemaal te druk met onze smartphone, familie, kleinkinderen, sport, of vogels kijken. Ik weet het niet. Maar een vereniging zonder secretaris bestaat niet, dus voelde ik me geroepen om het stokje van Fred over te nemen en wel voor een jaar, misschien komt er dan een wat jonger lid (ik ben zelf al bijna 75 jaar) naar voren om de functie over te nemen. Na mijn benoeming ben ik eens met Fred gaan praten en heb alle documenten meegekregen. Dat zijn er "maar" zo'n kleine 2500 en dan komen daarbij nog de mails die hij verzonden en ontvangen heeft, dat waren er meer dan 3500. Gelukkig allemaal netjes gerangschikt en dus gemakkelijk terug te vinden, Fred zal het materiaal ook nog bij de gemeente in bewaring geven. Inmiddels is de eerste bestuursvergadering geweest, voor Merel was het ook de eerste als coördinator werkgroepen. We hebben in twee uur tijd veel zaken besproken die nuttig waren voor de vereniging (het verslag staat binnenkort op de website). Het was gezellig en nodig om over diverse zaken te besluiten en vooruit te kijken naar het komende jaar. Gelukkig ben ik opgegroeid met computers. Al tijdens mijn studie in 1975 werd er al met computers gewerkt en mocht ik een afstudeeronderwerp doen waarbij de computer een onmisbaar gereedschap werd. Dus ict is al een hele tijd een bekend terrein, ware het niet dat er telkens vernieuwingen zijn. En dát gaat me net te snel. Een smartphone bedienen is al een kunst op zich, want als je aan het scherm komt doet hij iets waarvan je soms niet weet wat het oplevert. Zo kan het ook gaan met mijn laptop (sterk verouderd en draait nu nog op Windows 2007) en het mailprogramma Outlook (een onderdeel van het officepakket). Beste leden van de Vogelwerkgroep, wordt niet meteen boos als je een abacadabra mail krijgt want het is best een stap van e-boekhouden naar ledenbestanden, van Worddocument met plaatjes naar een automatisch verzenden van een mail naar 360 leden. Petje af voor mensen die dit allemaal mogelijk hebben gemaakt. Ik ga het zeker voor elkaar krijgen, maar dat gaat wel met vallen en opstaan gepaard natuurlijk.

Piet van Iersel

Was vroeger was alles beter?

Om zo iets te kunnen beweren moet je al wat ouder zijn. Maar is het wel zo en wordt het niet te snel beweert? Allereerst moet je goed weten waar het over gaat als je zo iets beweert en is het wel vergelijkbaar. Uiteraard hebben we het over natuur en vogels. In 1969 hadden wij zeg maar rond Breda Staatsbossen zoals het Liesbosch, Mastbosch, boswachterij Dorst en Chaamsche bos. Deze werden door Staatsbosbeheer als productie bos beheert, het publiek mocht er wel recreëren als men maar op de paden bleef. Natuurmonumenten had al van Henriette Roland Holst de Oude Buijsche heide geërfd. De Staat en het Ministerie van CRM bezat enkele natuureservaten: Goudbergven, Weimeren, Lange Goren en Krochten, de Maatjes en het Kooibosje. Voor deze natuureservaten kreeg ik jaarlijks een betredingsvergunning. Dit waren de enige natuurgebieden. Het beheer werd uitgevoerd onder leiding van Paul Asselbergs en Dick Veenhuizen. Deze twee werden als afgevaardigde van de Staat ook benoemd in ruilverkaveling commissies. Zij moesten er voor zorgen dat in iedere ruilverkaveling 5% aan natuur overbleef en als het er niet was werd er gekeken welke grond daar het meest geschikt voor was. Dit waren toen de meest onaantrekkelijke terreinen voor de landbouw. Mij werd vooraf gevraagd diverse locaties te beoordelen of ze interessant genoeg waren om te verwerven. Ik kan mij herinneren de Hillen bij Gilze, het Gastels Laag bij Oudenbosch, Hopmeer bij Wouw en het Lange Water bij Halsteren. Deze terreinen zijn ook verworven. Het adviseren of vooraf beoordelen was zo goed bevallen dat mij geadviseerd werd te solliciteren. Ik heb niet gesolliciteerd, achteraf gezien maar goed ook, ik heb wel mijn vriend Edwin v.M. aanbevolen en die is ook aangenomen. Later is het beheer van natuureservaten van CRM ondergebracht bij SBB wat onder het Ministerie van Landbouw viel. Dat was wel wennen voor de bosbouwers; van geordende bossen naar ongeordende natuur. Bij het Ministerie van Landbouw werden geregeld ministers aangesteld die de landbouw voorrang gaven boven natuurbehoud en beheer. Dat betekende iedere vier jaar een veranderend beleid gesteund door de Kamer met als gevolg een zwalkend beheer bij SBB. Natuurmonumenten en Provinciale Landschappen hadden daar minder last van. Dat was de situatie zo'n 50 jaar geleden. Nu het heden. Ruilverkavelingen werden Landinrichting met meer aandacht voor de natuur. Inmiddels hebben wij in onze streek tientallen interessante natuurgebieden er bij gekregen, teveel om op te noemen maar enkele wel zoals Bleeke hei, Merkske, Kelsdonk, Derde Bergboezem en Vrije Kavelen. Door verandert inzicht over waterbeheer zijn dit niet toevallig natte natuurgebieden. Water- en moerasvogels zijn toegenomen. Door intensivering van de landbouw is er echter een levenloos landschap ontstaan. De bewering dat vroeger alles beter was moet dus genuanceerd worden. Meer natuurgebieden maar daar buiten is voor vogels en ons natuurliefhebbers weinig meer te beleven.

Biemeus

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Bijdrage van onze Ereleden.

Tja, het is natuurlijk lang geleden, ik was zeventien jaar toen ik meteen tijdens de oprichtingsvergadering lid ben geworden. Tien gulden betalen aan de penningmeester, Jan van Meel, en je was lid van de West Brabantse Vogelwerkgroep met toen nog maar een handjevol leden. Destijds waren we de enige vogelwerkgroep in West-Brabant, van Tilburg tot en met Bergen op Zoom. Ik heb een paar dagboeken uit die tijd eens doorgebladerd. Enkele jaren voor de oprichting, in 1967, ging ik mee met Jan van Meel. Hij was lid van de SIVO, de vogelvereniging van volièrehouders. Ik op de fiets en hij op een oude solex reden we naar Zundert, naar reservaat De Lange Goren, om enkele nestkasten te controleren en de vogels te noteren die we hoorden en zagen.

Enkele notities van 24 maart 1967, van 7.00-11.30 uur: Grutto gehoord, 8 Waterral, 6 Kuifmees, 2 Kneu, 4 Goudvink bij elkaar, 1 Geelgors, 6 Rietgors, 1 Velduil??

Voor de oprichting van onze Vogelwerkgroep ging ik vaak mee met de excursies van de KNNV-afdeling Breda. Mijn vader was toen secretaris van de KNNV dus elke week was er wel een excursie met de gehele familie (3 personen) en vele andere leden. Van diverse toen 'oude' deskundigen leerde ik het nodige, niet alleen op vogelgebied, ook planten en insecten kwamen voorbij, (o.a. van de heren Marijnissen, Michiels en Van Alphen).

Al bladerend in mijn dagboekje heb ik uit de begindagen de volgende notitie gevonden: '21 juni 1969 met de Westbrabantse Vogelwerkgroep naar de Moeren, Buisse hei geweest, veel gezien, Kieviten, Wulpen, veel Grutto's, veel Boompiepers, enkele Grauwe Vliegenvangers en Gekraagde Roodstaarten...'

Ik weet het niet zeker meer maar in 1969 of 1970 zijn we al met de waterwildtellingen (nu watervogeltellingen) begonnen in West-Brabant. Van Drimmelen tot en met Willemstad (de Anthoniegorzen) en in de Haagse en Hoevense Beemden en Weimeren, en bij De Kuil en de Emerput) werd er in de winterperiode geteld. En nu nog steeds!!!

Willem Veenhuizen, erelid

Bredase Gierzwaluwen worden geherhuisvest

Persbericht Gierzwaluwen, West Brabantse Vogelwerkgroep (1984)

In de Bredase Kloosterlaan zullen niet alleen enkele bewoners worden geherhuisvest, maar ook een aantal bijzondere "onderhuurders", namelijk Gierzwaluwen. Deze vogels dreigen hun nestgelegenheid onder de dakpannen en in spleten in de muren te verliezen door de op stapel staande renovatie.

Op verzoek van de West Brabantse Vogelwerkgroep en enkele bewoners heeft de werkgroep Kloosterlaan, bestaande uit gemeente-ambtenaren en het BOK, een architectenteam, besloten in totaal 40 gierzwaluwpannen toe te passen.

Deze gierzwaluwpannen zijn speciaal als nestgelegenheid voor de Gierzwaluw ontwikkeld. Daarmee is verzekerd, dat de Gierzwaluwen in het voorjaar toch een plekje om te nestelen vinden, nadat ze de 6700 kilometer van Zuidwest-Afrika naar de Kloosterlaan hebben overbrugd. Overigens is de Gierzwaluw gewend aan het afleggen van grote afstanden. De mannetjes raken zelfs, nadat ze eenmaal het nest hebben verlaten, de grond nooit meer. In hun leven vliegen ze bijna 4 miljoen kilometer, een afstand gelijk aan bijna honderd keer de omtrek van de aarde. Daarbij kunnen ze snelheden van meer dan 200 kilometer per uur bereiken.

Dat bovenstaand bericht verzonden kon worden naar dagbladen, was vooral te danken aan een initiatief van ons lid Peter Melisse. Hij, als toenmalig bewoner van de te renoveren huizen, had contact gezocht met de werkgroep Kloosterlaan. Door hem aangedragen informatie en zijn doorzettingsvermogen leidden tot voornoemd resultaat.

Hans van der Sanden

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Vogellatijn is het resultaat van 50 jaar bijzondere, spannende, onnozele, humoristische, vriendschappelijke en mooie avonturen van, voor en door vogelaars van de West Brabantse Vogelwerkgroep.

Verzameld door Mary Holleman

Kleine ooievaars

Mensen willen vogelaars graag attenderen op bijzondere waarnemingen. JW is bij zijn collega's goed bekend als vogelaar en dus kloppen ze nog al eens bij hem aan met een vraag of opmerking. Zo ook op een mooie voorjaarsdag. Hé, JW weet jij soms, "zijn er ook kleine Ooievaars"? Huh...., kleine Ooievaars, nou nee hoor, volgens mij niet. (De laatste toevoeging biedt altijd de ruimte om je tipgevers zich niet al te ongemakkelijk te laten voelen. En wie weet op wat voor spoor ze je zetten!). "Nou, volgens ons toch echt wel hoor, kom maar mee kijken, we zagen ze net nog vanuit het lab". Trots lopen ze voor JW uit om hem een gang verder te wijzen op twee vogels die vrolijk rondscharrelen op het gazon. JW is eerst een beetje perplex, en met wat inlevingsvermogen kan hij zich zelfs voorstellen dat leken deze vogels aanzien voor "kleine ooievaars". Ze zijn ook zwart-wit, hebben ook een oranje snavel en oranje poten. Maar ze zijn toch wel een fors stuk kleiner. "Tja, tja, dat is toch echt wat anders hoor". Dan kan hij zich toch niet meer goedhouden en met een daverende lach zegt hij "dat zijn Scholeksters".

JWW

'n Zwarte Fuut

Het was voor hem zijn eerste reis naar Lac du Der dat de vogelaar besloot het goed aan te pakken. Net als zijn medereisgenoten zou ook hij met zijn nieuwe telescoop de krenten uit de pap kunnen halen. Enthousiast als nieuwe vogelaars zijn willen ze alles zien en ontdekken, met kijker en liefst voor de details ook door de telescoop. De dag na aankomst werd eerst in de vroege ochtenduren al trekkebekkend van de kou doorgebracht aan de dijk. Dit was waar we echt voor kwamen: de vele Kraanvogels die opgewonden en luid trompettend in de vroege ochtend het luchtruim kozen. De lucht was oranjeroze en de silhouetten van de sierlijke Kraanvogels staken prachtig af tegen het licht. Paren die met hun piepend kuiken overvlogen (mal zo'n grote vogel die nog het geluid van een piepkuiken maakt, zij het wat luider, maar toch..). Grote groepen die halsreikend de einder afzochten naar een akker vol voer. We bewonderden ze allemaal. Na een flink uur kijken gingen we met een tachtigtal bevroren tenen en vingers snel terug naar het huis. Ontbijt met een franse stok en warme koffie, plannen makend voor die dag. We besloten als eerste aan te leggen bij de kijkhut langs het meer. Een goede plek om allerlei watervogels te spotten en met wat geluk de Zeearend of de Slechtvalk in de bomen aan de overkant te zien landen.

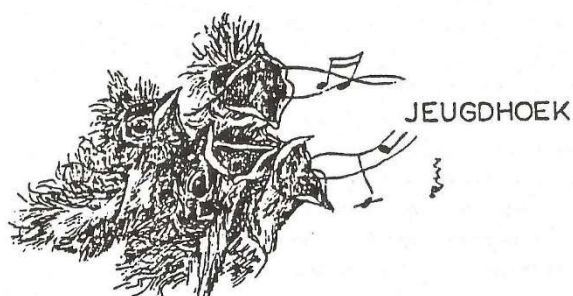
Zodra de auto's geparkeerd waren pakte de vogelaar zijn telescoop, trots als een pauw was hij! Als een Kievit liep hij op de groep vooruit om zijn telescoop op een gunstige plaats te kunnen wegzetten. We keken naar de vele watervogels en wezen elkaar op soorten als Pijlstaart, Smient, Tafeleend, en vele andere. Dan weer galmde het "Slechtvalk" gesignaleerd in de oude eik of "Waterpiepers hiervoor langs de oever". En de vogelaar tuurde en tuurde door zijn telescoop om al dat moois te bestuderen. Ineens bleef zijn blik hangen op een silhouet in het water. Hij keek en keek en riep ineens dol enthousiast "nou heb ik wat bijzonders! 'N Zwarte Fuut". Een Zwarte Fuut?!?! klonk de vraag van de ervaren vogelaars. Ja, ja, zei de vogelaar, daar verderop, echt iets bijzonders hoor, volgens mij is het een Zwarte Fuut. Hier, kom maar kijken door mijn telescoop, die staat erop gericht. Een ervaren vogelaar kwam dichterbij en keek door de telescoop "ik zie niks bijzonders". "Nou dan is misschien net uit beeld gezwommen. Laat mij hem er nog even inzetten. Ja, hoor, daar is ie weer, kijk nou snel even". Ja, zeg, zei de ervaren vogelaar: is dat een Zwarte Fuut? Kijk nou eens echt goed man, wat is dat nou. Bedremmeld keek de vogelaar opnieuw. Nee, ik weet het niet, volgens mij is het een Zwarte Fuut, daar lijkt ie toch op, of bestaan die niet? Kom op man: dat is een Aalscholver!! ..... Oh ja, nu zie ik het ook was de timide reactie. De hilariteit was groot en die avond moest de vogelaar het ontgelden voor deze forse "erreur" en tracteren op een goed glas omdat hij een "nieuwe soort" had gezien.

KH

De Steenuiltjes

Zo vlug kan het gaan: vanaf juli 1986 broedden Theo van Rijen en Herman Schriks op plannen voor een jeugd-vogelwerkgroep. Op de contactvergadering van 18 september 1986 legden zij dit plan voor: een groep voor de jeugd van 10 tot 16 jaar, met maandelijks minstens twee activiteiten, met een proefperiode van een jaar. Het plan werd goedgekeurd, de Vogelwerkgroep zou alle kosten dragen en voor vervoer en leiding zal een beroep worden gedaan op de leden. Na dat jaar werd besloten de groep definitief onder te brengen bij de Vogelwerkgroep. En zo werden dan De Steenuiltjes geboren. De leiding van de groep werd na een tijdje uitgebreid met Martin van Leest. In 1993 werd de groep samengevoegd met de jeugdgroep van het IVN tot Jeugd Natuur Bond.

Theorie en praktijk

Uit het overzicht van de activiteiten in de periode vanaf oktober 1986 tot aan eind 1993 blijkt dat theorie en praktijk steeds hand in hand gaan. Het net geopende Milieu-educatief centrum (MEC) Breda dient als theorielokaal. Na wetenswaardigheden over vogels in het bos volgt een bostocht, als uilen en roofvogels zijn behandeld., volgt een braakballen-pluisbijeenkomst, na verhalen over wintergasten, wordt daadwerkelijk gespeurd naar die vogels. Voor excursies naar bijvoorbeeld Lage Vuchtpolder, Mastbos, Ulvenhoutse bos of Emerput wordt gebruik gemaakt van de fiets. Voor tochten naar gebieden op grotere afstand, zoals Schouwen-Duiveland, de Peel en de Biesbosch, worden senioren als chauffeur ingezet en wordt er verzameld bij het station Breda. Met roeiboten worden de Biesbosch en Rode Wiel verkend. Een enkele keer wordt de trein genomen.

Na een les over de anatomie van een vogel (waar zitten de oren, hoe werken de ogen, hoe kan hij vliegen....) volgt een bezoek aan het Natuurmuseum in Tilburg. Er wordt meteen een wandeling aan vastgeknoopt, om te zien welke vogels zoal in Tilburg voorkomen. Later wordt op het vogelasiel Zundert daadwerkelijk een vogel ontleed. En wat te denken van een bezoek aan de eendenkooi in Terheijden, waar Ad Klop, noeste werker op en medebeheerder van deze kooi, vertelt over de historie en het nut van de eendenkooi en over de vogels die hier voorkomen. Een vrijwilliger van Greenpeace komt over het werk voor een schoner milieu praten.

De handen worden uit de mouwen gestoken bij onderhoudswerkzaamheden in de Kamertjes (met erwtensoep na) en op de kinderboerderij bij het MEC. Daar worden vetbollen gemaakt, als de wintervoeding wordt

besproken. Daar wordt ook gezaagd en geschilderd met als resultaat vogelsilhouetten, vogelmobies, nestkastjes enz. Een van de vele hoogtepunten beleven de deelnemers eens per jaar, als ze 'op weekend' gaan. Zoals de meerdaagse mei 1991 op een kampeerboerderij in Reusel, Noord-Brabant, onder leiding van onder anderen boswachter Frans Kapteijns.

Zoals de woorden het al zeggen, is de kleine kleiner dan de grote. Hier volgen nog wat verschillen.

Grote bonte	Kleine bonte
stuit rood	stuit kleurloos
weinig streepjes op vleugels	grotere rode kuif
veel tekening op kop	veel streepjes op vleugels
De kleine vloog heel stilletjes naar een boom en ging toen klopen op een tak. Omdat het zo stil was, konden we het geluid zelfs horen.	weinig tekening op kop

Deze specht is in Nederland best wel zeldzaam.

In de prijzen gevallen

Ter gelegenheid van de opening van het MEC, mei 1987, schrijft de gemeente Breda een wedstrijd uit voor jeugdigen onder de titel De toekomst in zicht. De leden van de Steenuiltjesgroep ondervragen elk een 25-tal bekenden over hun vogelkennis en hun ideeën over vogellasten en -lusten, de wenselijkheid van een natuurpark en de activiteiten van de gemeente in verband met milieuvuiling. Uit de antwoorden worden voorzichtige conclusies getrokken, waarna het rapport, verluchtigd met eigen tekeningen, op woensdag 3 juni 1987 wordt ingeleverd bij het MEC. En toen maar afwachten... Het wachten wordt beloond met een uitnodiging om in de raadszaal van het stadhuis de prijs in ontvangst te nemen: een dag op de Nieuwe Aarde in Boxtel.

In 1989 doen de Steenuiltjes mee aan een prijspuzzel van Brabants Landschap in hun tijdschrift 'Kom mee naar buiten'. De oplossing luidt: Lang leve de natuur. Nu ontvangt de groep twee prachtige jeugdnatuurboeken als prijs.

De verhalen

Vanaf maart 1988 verzorgen de leden hun eigen hoekje in 't Hupke. Daarvoor heeft Agnes van der Sanden, die 'het blad redigeert, vier bladzijden beschikbaar gesteld. Hieronder volgt een kleine selectie.

Het eerste verslag: "Herman liet dia's zien waarop vogels stonden. Die vogels zouden we zondag ook zien, zei Herman. En dat was ook zo. Maar er waren zondag ook vogels bij die niet op de dia's stonden. Bijvoorbeeld Indische gans en Smient. We zaagden een Kuifeend met een figuurzaag en het plankje was 4 mm. dun. Er waren twee zaagjes gebroken."

Verslag van een wintergasten-zoektocht: "Op de Emerput hebben we Tafeleenden en Meerkoeten gezien, in de Haagse Beemden alleen maar Merels en Kraaien en ook nog andere vogels en in Willemstad hebben we vogels en boten bekeken". Daarna gaat de reis naar Den Bommel: "Daar hebben we heel wat afgekeken naar vogels. Het waren mooie vogels."

Over een fietstocht naar de Vrachelse Heide in oktober weet een deelneemster te melden: "Toen we net weg waren zagen we de eerste vogels al. Niet zulke hele bijzondere, maar toch. Toen we in een wat bosachtig gebied kwamen hoorde een van ons de Groene Specht en we zagen hem nog ook. Bij een waterplas zagen we een Torenvalk en een

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Buizerd. Maar die hebben we niet lang gezien, want ze werden gehinderd door een kraai.”

Ook de tocht naar Westkapelle wordt verslagen: “Toen we eindelijk aankwamen hebben we wel veel vogels gezien. Zoals de Kleine Jager, die achter een meeuw aan zat, totdat het eten van de meeuw eruit kwam. De Kleine Jager at dat op. We hebben ook een trein Zwarte Zee-eenden gezien, wat ook mooi is. Toen we een wandeling gingen maken zagen we een Bergeend en een zwerm Putter. Toen zijn we eindelijk gaan eten. We hadden zo'n erge honger dat we lopend zijn gaan eten. Onderweg naar huis zijn we nog gestopt voor Goudplevieren en Wulpen. We zagen ook nog een Bruine Kiekendief. We kwamen thuis. Sommigen waren moe, maar ik niet hoor”.

Naarmate de leden meer ervaring opdoen in het veld veranderen de verslagen, soms vergezeld van eigen tekeningen of zelf verzamelde afbeeldingen uit (natuur)boekjes,

“We waren met 7 leden. Martijn protesteerde tegen de bijvoeding: er moet niet teveel worden bijgevoerd, want dan worden de vogels te lui. Daar waren we het wel een beetje mee eens. We hebben vetbollen gemaakt. Gewoon van vet met kanariepietjes-zaad erdoor. We maakten er een bolletje van met een ijzerdraadje erdoor”

“We vertrokken op station Breda. Na ongeveer drie kwartier rijden zagen we de Maatjes (Zundert) liggen. Toen we met de verrekijker rondkeken zagen we al meteen een Kievit en een meerkoet, beide met jong. Op de prikkeldraad zat een jonge spreeuw en af en toe kwam de moeder hem of haar voederen. Toen we ietsjes doorliepen zagen we ineens een koekoek over vliegen. Hij ging in een boom zitten. We keken maar zagen niets meer, toch hoorden we hem nog. Op het dak van een oude schuur zat een zwarte kraai. Dit was nog

niets want we wisten dat er hier ook blauwborstjes zaten. We hielden pauze en opeens zag ik een valkensoort. Ik zei het tegen de anderen en deze gingen ook kijken en toen hij iets dichterbij kwam zagen we dat een boomvalk was. Na de pauze vloog er ineens een tropische vogel over. Het was een valkparkiet, die hadden we hier niet verwacht. Toen we terugliepen zag Herman een blauwborst. Hij riep ons terug en wees hem aan. Het was een witgesterde blauwborst. Toen kon onze dag niet meer stuk. ”

“De boomklever is een klein vogeltje die voor- en achteruit op de boom kan lopen. Een boomkruiper kan alleen vooruit op een boom lopen. We zagen een boomklever die druk bezig was in zijn smidse. Een smidse is een plaats waar de boomklever zijn noten openmaakt. We hoorden hem op het voorwerp dat hij in de smidse had hard timmeren. Thuis keken we in de diersporengids. Daar staat dat de afdrucken van de snavel van een boomklever halvemaanvormig zijn, van een specht lijken ze op een beitel. Een specht gebruikt zijn smidse voor een heleboel noten, maar een boomklever zoekt steeds een nieuwe scheur in de bast om zijn noot vast te klemmen. In het najaar hamsteren ze verschillende soorten noten die ze in groeven in de bast verbergen. Zo hebben ze 's winters dan nog wat te eten.”

“We gingen naar het huis van Jan Benoist, die als een soort gids mee zou gaan. Jan is lid van de West Brabantse Vogelwerkgroep. Nadat we allerlei laantjes met los en vast zand, teer en grint hadden langs gefietst, kwamen we in het schitterende natuurgebied de Krogten. Het 'ongerepte' gebied, waar wat plastic zakken zwierven, was moerassig met grote vennen. We hebben zonnedauw gezien en de nachtegaal gehoord. Na de wandeling gingen we naar de Lage Goren. Dat was meer bebost en heuvelachtig. Toch waren ook hier vennetjes. Na de wandeling hebben we uitgerust, wat gegeten en gedronken. De terugtocht is goed verlopen.” Over een tocht met de senioren naar de Hondsbossche zeevering: “Er waren daar heel veel Jan van Genten. Die vlogen heel hard broembroemplons. En bij plons doken ze in het water. De aalscholver zat op zijn favoriete plekje, een oud op de zandbank gelopen oorlogsschip, te zonnen en zijn vleugels te drogen. En toen zei Tim echt heel eerlijk: “Ik vind dit nog mooier dan die“. En toen zagen we allemaal heel laag vlak boven ons hoofd een torenvalk tegen de wind in vliegen. Op een golfbreker hadden we een steenloper gezien. Aan de andere kant van de dijk zagen we nog een paar eidereenden. Volgens de lijst van de senioren zagen we ook nog 24 andere soorten zoals zwarte zee-eend, middelste zaagbek, noordse stormvogel, zilverplevier, dwergmeeuw enz.”

Agnes van der Sanden

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

De Bengaalse Gier

Op 9 januari 1971 leidde een, na later bleek, Bengaalse Gier tot een volksoploop.

De verschijning van de gier tussen Tilburg en Dongen bracht een deel van het Nederlandse volk in beroering. Door radio, televisie en dagbladen werd er uitgebreid aandacht aan besteed. Hele volksstammen, gewapend met verrekijkers en camera's, veroorzaakten verkeersopstoppen vooral in het weekend, tot wanhoop van de politie. Onder de toeschouwers waren ook enkele leden en, aan de hand van hun vader, toekomstige leden van de Vogelwerkgroep. De gier trok zich er weinig van aan. Hij scheen mensen in zijn omgeving gewoon te vinden.

De gier werd door omstanders waaronder vele "deskundigen" gedetermineerd als Vale Gier en in elk geval "wild", want geen enkele dierentuin miste zo'n vogel. Iedere dag werd de mensenmassa rond de grote vogel groter. Het maximum aantal toeschouwers werd bereikt op het eerstvolgende weekend, het werd geschat op enkele tienduizenden. Juist op die zaterdag werd de eerste poging ondernomen het beest te vangen. Door Van Dijk's Dierentuin uit Tilburg werd een grote vangkooi met twee gieren als lokvogels opgesteld te midden van de mensenmenigte. Een beroerde omstandigheid om de vogel te vangen. De poging mislukte dan ook grandioos. Inmiddels was de gier door echte deskundigen zoals prof. dr. K.H. Voous en drs. M.F.I.J. Bijleveld gedetermineerd als Bengaalse Gier, *Gyps bengalensis*. De status van de vogel veranderde hierdoor. Het was niet langer een in Europa voorkomende wilde vogel die onder de Nederlandse Vogelwet viel. De vogel werd eigendom van de eigenaar van het terrein waarop de vogel zich bevond, maar mocht niet worden geschoten.

Op 23 januari werd, op verzoek van de politie, een nieuwe vangpoging ondernomen. Ditmaal door het Vogel-trekstation. De vangst zou moeten geschieden met een raketnet. Maar helaas, de vogel bleef de hele dag in z'n boom zitten en keek niet om naar het uitgelegde aas. Niet zo verwonderlijk, omdat alle vogel-, dierenbeschermings- en dierminnende verenigingen en particulieren vlees aandroegen. Zelfs doodgeboren biggen en kadavers van katten lagen verspreid in het veld rond de gier. Intussen bleef de politie naar een oplossing zoeken om van de gier af te komen. Door de verkeersopstoppen werd de toestand onhoudbaar en werd gevreesd voor ongelukken. In het weekend van 24-25 januari was de belangstelling wat minder, slechts enkele duizenden toeschouwers.

Op 1 februari werd de gier, na vele mislukte pogingen, gevangen door enkele omwonende boeren. Het beest werd naar de toenmalige dierentuin van Tilburg gebracht. Dit werd direct wereldkundig gemaakt via radio, televisie en geschreven pers. Zelfs de nieuwdienst van de Belgische radio meldde de vangst van de gier diezelfde avond.

Naar schatting hebben meer dan 60.000 mensen de gier, die toch bleek te zijn ontsnapt uit een dierentuin, bewonderd. Blijkbaar vonden veel Nederlanders het de moeite waard de imposante vogel van dichtbij, in het "wild",

te bewonderen. En 'Dutch Birding' bestond toen nog niet eens.

Hans van der Sanden

Bronnen:

Vogeljaar 1971, G. Bogaers

't Hupke nr.156, Raymond van Breemen

RUIJM 60.000 BEZOEKERS

Drukte rond een Bengaalse gier

Door G. Bogaers

Op een foto van de Bengaalse gier in de vlucht kon men aan het verenigingsresultaat zien dat het hier geen wilde vogel betrof.

De verschijning van een gier tussen Tilburg en Dongen, op zaterdag 9 januari, bracht het Nederlandse volk compleet in opschudding. Via radio, t.v. en dagbladen werd uitgebreid melding gemaakt, met als gevolg dat hele volksstammen met kijker en camera gewapend ter plaatse verschenen, waar echter de gier zich weinig van aantrok. Hij scheen mensenmassa's in zijn omgeving gewoon te zijn. Niettemin werd hij gedetermineerd als „vale gier” en in elk geval „wild”, want geen enkele dierentuin miste het dier. Iedere dag werden de mensenmassa's rond de vreemde vogel groter, het

BENGAALSE GIER (FOTO, EPOSFOTO.NL)

Vijftig jaar Steenuilen in West-Brabant

De Steenuil staat al vijftig jaar symbool voor onze vogelwerkgroep. Nog steeds staat de Steenuil op de voorkant van 't Hupke

't Hupke is de streeknaam in West-Brabant voor de Steenuil vanwege de op-en-neergaande bewegingen van zijn lichaam als er gevaar dreigt. Deze uil heeft zich altijd dicht in de omgeving van de mens opgehouden, meestal rond boerderijen. Daar is het vaakst voldoende voedsel te vinden, nestplaatsen in de vorm van knotbomen en de nodige rust. Het territorium is meestal niet groter dan enkele hectaren maar als er onvoldoende voedsel te vinden is zal de vogel het voedselterritorium uitbreiden. Steenuilen zijn erg gehecht aan hun territorium en verstoring van het biotoop kan funest zijn. Doordat de vogel jaarrond in hetzelfde gebied verblijft kent hij elk gaatje en hoekje en weet op die manier uitstekend te overleven.

Aantasting van het biotoop

De veranderingen in het landschap zoals het verdwijnen van houtsingels, heggen, knotbomen, en rommelhoekjes en schuurtjes hebben de Steenuil geen goed gedaan. De aantasting van het buitengebied als gevolg van de schaalvergroting in de landbouw bedreigt deze en andere vogels in hun voortbestaan. De grootste afname begon in de jaren zestig, voor die tijd was 't Hupke een algemene verschijning in het buitengebied. Bijna op elk boerenerf zat wel een paartje Steenuil. De soort was zo algemeen dat er geen bijzondere aandacht aan geschonken werd. Vogelbescherming Nederland luidde in 1999 de noodklok: er moest een heus "plan van aanpak" komen. Sindsdien zijn door uilenbeschermers in heel het land speciale nestkasten geplaatst om de neergang van de populatie tegen te gaan. Dit heeft zeker geholpen.

Inventarisatie

Doordat er weinig aan populatie- en verspreidingsonderzoek was gedaan was het moeilijk om ook de juiste beschermingsmaatregelen te nemen. Ook in onze provincie was onvoldoende bekend waar nog Steenuilen voorkwamen en in welke aantallen. Stone (SteenuilenOverleg NEDerland) werd in de jaren negentig opgericht en uilenbeschermers konden van de expertise van deze organisatie goed gebruik maken. Handleidingen hoe men moest inventariseren waren zeer welkom.

Eind jaren negentig ben ik samen met Herman Schriks en Theo van Rijen avonden lang op pad geweest om in de omgeving Steenuilen op te sporen. Ons idee om heel West-Brabant te gaan inventariseren met hulp van vrijwilligers werd gerealiseerd. Alle vogelwerkgroepen en andere natuurgroepen werden benaderd om aan dit project deel te nemen. Op twee informatieavonden werd uitleg gegeven aan vele belangstellenden.

Daarna werden vanuit de diverse natuurgroepen dertien gebiedscoördinatoren aangesteld (GC's). Dit alles gebeurde toen het digitale tijdperk amper zijn intrede had

gedaan, het emailen was "net uitgevonden". De topografische atlasblokken werden onder de GC's verdeeld die op hun beurt weer alles verdeelden onder hun veldmedewerkers. Er moesten voor alle groepen kaarten gemaakt worden, meer dan vijftig cassettebandjes met het geluid van de Steenuil moesten worden aangeleverd, evenals onze zelfgeschreven handleiding. Voor de benodigde financiering vroegen wij onze Vogelwerkgroep om steun. Die bijdrage bleek niet toereikend (!) en daarom hebben we de steun gekregen van het SWEV dat bij de provincie Noord-Brabant de benodigde gelden heeft weten los te peuteren.

In de periode van 2002-2004 is met meer dan honderd man aan deze inventarisatie gewerkt. We kregen een duidelijk beeld waar zich de steenuilenpopulaties bevonden en waar de hiaten zaten.

Voor aanvang van het project kenden we nog maar een 180-tal territoria.

Het totaal aantal steenuilterritoria bedroeg na afloop van het project ongeveer **440**. Dit betrof hoofzakelijk vrije broedgevallen. Later werden er speciale nestkasten voor Steenuilen gemaakt. Het op grote schaal gebruik maken daarvan begon eigenlijk pas toen Brabants Landschap de beschikking over gelden kreeg om nestkasten gratis aan veldmedewerkers te verstrekken. Anno 2018 broedde naar schatting meer dan 70 procent van de Steenuilen in nestkasten.

Brabants Landschap is in 2006 begonnen met het soortbeschermingsprogramma Steenuil. De provincie is opgedeeld in drie gewesten en de meer dan 80 uilenwerkgroepen in Noord-Brabant controleren jaarlijks gezamenlijk ongeveer 3200 nestkasten!

Onze uilenwerkgroep heeft in en om Breda ongeveer honderd nestkasten hangen.

Nestkast Steenuil

Martin van Leest coördinator werkgroep Uilen

Vijftig jaar waarnemingen

Door leden van de Vogelwerkgroep zijn in de afgelopen vijftig jaar duizenden waarnemingen verzameld. Een deel van deze waarnemingen is of wordt gedaan in het kader van bepaalde onderzoeken. Voorbeelden hiervan zijn de watervogeltellingen, BMP-tellingen, MUS-tellingen, MAS-tellingen, PTT-tellingen en eenmalige inventarisaties van bepaalde gebieden. Dit zijn de systematisch verzamelde waarnemingen.

Eerste inventarisatie

Het grootste deel van deze tellingen wordt vastgelegd door Sovon en door die instantie gebruikt voor verschillende (landelijke) publicaties. Slechts voor een klein gedeelte worden die telgegevens ook in het archief van de Vogelwerkgroep opgenomen. Dat is afhankelijk van de betreffende teller(s): zij geven niet allemaal hun gegevens ook door voor het archief.

De eerste echte inventarisatie door leden van de Vogelwerkgroep vond plaats in 1973 in het gebied Burgst en de Moeren (Haagse Beemden), een initiatief van de Werkgroep Haagse Beemden. Minstens zoveel waarnemingen werden en worden gedaan zonder een speciaal doel, de niet-systematische of losse waarnemingen. Ook waarnemingen uit deze categorie zijn waardevol. Vooral door de aantallen waarnemingen en de plaatsen waar ze worden gedaan. Met deze waarnemingen kunnen bezwaarschriften worden ondersteund.

Dus waarnemingen die u doet hebben pas waarde als ze ergens zijn vastgelegd en toegankelijk zijn. In de beginjaren werd er een lijstje met waarnemingen doorgegeven aan de samensteller van het mededelingenblad. Het betrof toen vooral waarnemingen van bijzondere soorten. Een van de eerste waarnemingen in de waarnemingenrubriek was: 1 IJsduiker 8, 28, en 29 maart 1970 op een Zuigerput bij Hooge Zwaluwe. Ook een soort die in een bijzonder groot aantal aanwezig was werd doorgegeven: 51.000 Spreeuwen bij de sportvelden waar nu de nieuwbouw van het Amphia Ziekenhuis verrijst.

Er bestond toen nog geen inventarisatieatlas met atlasblokken of coördinaten. Wie niet bekend was met het gebied kon moeilijk op zoek gaan naar de IJsduiker. Er werd toen ook maar een zeer beperkte groep mensen direct op de hoogte gesteld van een bijzondere waarneming. In 1969, het startjaar van de Vogelwerkgroep, werden 550 waarnemingen doorgegeven.

Sovontellingen

Waarnemingen doorgeven met het atlasbloknummer werd, met de start van het eerste atlasproject van S.O.V.O.N. in 1973, een steeds algemener gebruik. In 1979, kwamen er waarnemingenkaartjes beschikbaar voor de leden. De voornaamste reden hiervoor was duidelijkheid scheppen in de steeds groter wordende stroom waarnemingen. Al deze briefjes werden verzameld in een paar kaartenbakken. Van de leukste en interessantste waarnemingen verscheen vanaf de beginjaren van de Vogelwerkgroep een overzicht

in het mededelingenblad. Erg toegankelijk was dit waarnemingenarchief niet.

Toen er een computer beschikbaar kwam zijn al deze waarnemingenkaartjes, door enkele leden, in een computerbestand opgenomen. Hierdoor konden, op een vrij eenvoudige wijze, gegevens uit het waarnemingenarchief gehaald worden. Een aantal jaren werden de gegevens nog doorgegeven op waarnemingenkaartjes. Steeds meer leden kregen zelf de beschikking over een computer en gingen hun waarnemingen doorgeven per computer. Zeker toen de waarnemingen via de site van de vereniging zichtbaar waren, konden leden, indien gewenst, op zoek gaan naar de waargenomen soorten.

JONG GELEERD....PETIJN IN DE VOETSPOREN VAN OPA EN ZOON (FOTO, ARJAN VAN LEEST)

Digitale tijdperk

Nu heeft bijna iedereen de beschikking over een computer en kunnen de waarnemingen sinds 2006 via de eigen site van de Vogelwerkgroep worden doorgegeven aan het landelijk opererende waarneming.nl. Het is nu ook mogelijk de waarnemingen in het veld te noteren op een tablet of mobiele telefoon. Maar let op dat je de juiste plaats van je waarneming doorgeeft! Graag niet alleen de soort melden maar ook het aantal vogels van een soort. Waarnemingen die je op de normale wijze aan waarneming.nl doorgeeft zijn voor iedereen te bekijken. Aan Sovon kun je bijzondere waarnemingen doorgeven, bijvoorbeeld als je niet wilt dat die voor iedereen zichtbaar zijn. Je moet dan wel een waarnemerscode hebben. Om waarnemingen door te geven op waarneming.nl moet je je eerst aanmelden. Waarnemingen op papier doorgeven behoort tot het verleden. Maar als je, per computer of brief, waarnemingen

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

met een duidelijke omschrijving van de soort, tijd, plaats en/of het atlasblok doorgeeft, aan mij neem ik die nog steeds op in het eigen Waarnemingenarchief van de vereniging. Een maandelijks overzicht van de ingestuurde waarnemingen kun je terug vinden op onze site. Zijn het bijzondere waarnemingen, dan zijn ze ook terug te vinden in het driemaandelijks overzicht in 't Hupke.

In totaal zitten er ongeveer 650.000 waarnemingen in het archief van 331 soorten. Het betreft hier algemene soorten tot zeer zeldzame soorten voor West-Brabant.

Zijn er, ondanks de grote verschillen in het aantal waarnemingen > in 1969 550 waarnemingen, en nu 39013 (2018)< , en met een stijgend aantal leden veranderingen te zien in het voorkomen van vogels?

BONTE KRAAI (FOTO, HENRIPHOTO.NL)

Veranderingen

Vijftig jaar geleden was de Bonte Kraai een algemeen voorkomende wintergast, nu een zeer schaarse soort in heel Nederland. De eerste waarneming in ons archief van een Grote Zilverreiger is van 1981. De Avifauna van Noord-Brabant spreekt in 1967 nog van dwaalgasten. Er waren toen twee waarnemingen bekend (1 juni 1958 en 22 oktober 1958), drie onbevestigde waarnemingen (juli 1959, 18 mei 1961 en 4 oktober 1961) en een vondst (januari 1855) van de Grote Zilverreiger. In 2018 werden er 547 waarnemingen van de Grote Zilverreiger in het archief opgenomen. De Grote Canadese Gans was vijftig jaar geleden zeker nog geen algemeen voorkomende soort. In het Hupke van februari 1980 staat dat de Vogelwerkgroep een oproep ontving met de vraag naar gegevens van deze soort. Het resultaat: vier waarnemingen (1 vogel 18-1-1970 Noordschans, Klundert, 6 vogels april 1973 Zoomland, Bergen op Zoom, 1 vogel 27-1-1974 Ruigenhil, Willemstad en 1 vogel 26-2-1979 Hellegatsplein, Willemstad). Op 6 juli 2008 werd een groep van 715 vogels waargenomen in het Markdal bij Breda!

Ook bij de zangvogels zijn veranderingen in aantallen waar te nemen. Om de Ortolaan te zien en te horen was een tochtje naar de Houtse Akkers zeker de moeite waard. In 1971 werden daar nog twee zingende mannetjes enkele keren waargenomen. In 1972 was er nog maar een mannetje te zien en te horen. Na 1972 vond er een

ruilverkaveling plaats en is de laatste Ortolaan, samen met de bosjes waarin hij voorkwam, voor altijd verdwenen. Ook het laatste bolwerk van de Ortolaan in onze omgeving, Boshoven bij Baarle Nassau, is sinds 1982 door die vogel verlaten. In de beginjaren van de werkgroep werden er nog regelmatig Geelgorzen in de omgeving van Breda, Baarle-Nassau en Zundert waargenomen. Nu zijn ze alleen nog met een beetje geluk te zien in de omgeving van het Merkske.

Het aantal waarnemingen van 1969 (550) is moeilijk te vergelijken met het aantal waarnemingen van nu, 2018 (39013) Ten eerste is het aantal leden veel groter geworden en is de mobiliteit sterk toegenomen. Een belangrijk hulpmiddel bij het doen van waarnemingen, een kijker van goede kwaliteit, is door veel leden aangeschaft. Bij de eerste excursies van de Vogelwerkgroep beschikte nog niet iedereen over een verrekijker en was een telescoop zeker nog geen gemeengoed. Ook het aantal vogelgidsen en de kwaliteit van deze gidsen is enorm toegenomen. Vergelijk maar eens een van de eerste vogelgidsen "Zien is kennen" met de gids "Vogels van Europa", van Lars Jonsson. Grote aantallen waarnemingen van betrouwbare kwaliteit blijven zeker nodig in de toekomst, al is het maar om nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen te kunnen beoordelen op het voorkomen van vogels.

Hans van der Sanden

GEELGORS (FOTO, RIA LAMBREGTS)

GROTE ZILVERREIGER (FOTO, RIA LAMBREGTS)

Goudvink *pyrrhula pyrrhula*

Ofschoon de Goudvink niet goudkleurig is, is het een van onze kleurrijkste vogels. Het mooist komen de kleuren uit in een besneeuwd landschap. Niet zo verwonderlijk dat ze dus worden afgebeeld op talrijke winter- en kerstkaarten. De Goudvink heeft een relatief dikke nek. Hieraan hebben ze hun Engelse naam *Bullfinch* te danken. Niet te verwarren met de naam *Goldfisch* want dat is de Engelse naam voor een Putter. De Duitsers noemen hem *Gimpel* wat van een Beiers/Oostenrijks woord voor huppelen zou zijn afgeleid.

GOUDVINK MAN (FOTO, NATUURSIGNALEN.NL)

Kenmerken

Het prachtig gekleurde mannetje is moeilijk te missen. Het is een zeer opvallende verschijning met zijn zwarte petje en rode borst, blauwgrijze rug en zwarte staart. Ook de vleugels zijn zwart met een opvallende, witte streep erin. Als hij wegvliegt, zie je bovendien de helderwitte stuit. De vlucht is golvend. Het vrouwtje heeft de zelfde kleurverdeling als het mannetje. Haar borst en rug is meer bruingrijs, wat bescheidener van kleur. Jonge vogels missen het zwarte petje maar hebben net als hun ouders een dikke zwarte snavel en dikke nek. De Goudvink is wat groter dan de Huismus en zit meestal wat 'dikker' met opgezette veren. De vogels zijn 14,5 tot 16 centimeter lang en ze wegen ongeveer 30 gram. Ze zijn niet erg beweeglijk en maken nauwelijks geluid. Een weinig opvallende vogel die lange tijd onbeweeglijk op de grond of op een takje kan zitten. Geen wonder dus dat ze, ondanks hun kleurige verenpak, meestal niet opvallen. Goudvinken zijn eigenlijk nooit alleen. Ze zijn van nature monogaam. De paartjes blijven het gehele jaar bij elkaar. De roep is een goed na te fluiten, weemoedig een zuiver kort "djuu", licht dalend van toon en onmiskenbaar. Bij het opvliegen hoor je soms een kort "tup-pip". Lang werd gedacht dat de Goudvink geen zang had. De zang wordt zelden gehoord omdat hij zacht wordt voorgedragen. Hij klinkt lieflijk, bestaat uit enkele trillertjes en rollertjes, afgewisseld met zuivere fluittonen en klinkt wat weemoedig. De zang is dus bescheiden. De vogel is een goede imitator. Jonge Goudvinken die een eenvoudig wijsje vaak genoeg te horen krijgen, leren het snel nafluiten. De zangpiek loopt van half april tot begin juni. Er is geen sprake van onderlinge agressie tussen de seksen en ook niet van een territoriumzang of territoriumgevechten. Vanwege de hechte paarband steken de vogels weinig

energie in balts en zang. Ze blijven in dekking om predatoren zoals de Sperwer te ontlopen. Ook daardoor zie je ze dus makkelijk over het hoofd.

Verspreiding

De verspreiding van de Goudvink is trans-palearctisch (dwars door Europa en Azië, van Ierland tot Japan) van de boreale en gematigde klimaatgebieden en gebergtezones. De verspreidingsgrenzen liggen bij de juli-isothermen van respectievelijk 12° en 21°C.

Het biotoop van de Goudvink in Europa bestaat uit subalpiene naaldbossen en montane bossen met beuken. Alleen in Midden- en West-Europa komt hij ook in gemengde loofbossen, parken en grote tuinen voor. Mits er een rijke ondergroei is van struiken en jonge dichte naaldbomen.

Opvallend is dat de in ons land broedende ondersoort van de Goudvink, *Pyrrhula pyrrhula europaea*, bij ons vrijwel volledig standvogel is. Vogels van noordelijke en oostelijke streken kunnen in ons land overwinteren. Hier zitten dan ook wel eens Noordse Goudvinken, *Pyrrhula pyrrhula pyrrhula* tussen. Ze zijn wat groter en maken een wat ander geluid. Onze Goudvinken roepen een bescheiden melancholisch 'djuu'. De Noordse Goudvink roept wat duidelijker en klinkt wat trompetterend. Dit zijn echter vrij zeldzame en onregelmatige doortrekkers en wintergasten in ons land.

Volgens Haverschmidt (1942) was de Goudvink vroeger vrij gewoon in de omgeving van Breda. Goudvinken uit de omgeving van Breda zijn met hun nest "tusschen Eiken kreupelhout en op den 15den van Juny voorzien met vyf stuks eijeren" afgebeeld in *Nederlandsche Vogelen* (II, 1789) door C. Nozeman en M. Houttuyn. Ook Van Oordt en Verwey (1925) gaven op dat de Goudvink in de omgeving van Breda nog vrij algemeen voorkwam als broedvogel. Nader onderzoek door Haverschmidt toonde echter aan dat de stand bij Breda en elders was afgenomen.

Rustig gelegen gebieden met sparren- of larixaanplant en dicht onderhout in grotere loofbossen kunnen bijdragen aan een uitbreiding van de goudvinkenstand. Bij de schatting van het aantal paar voor West-Brabant kwam men in de Atlas van de West-Brabantse broedvogels (2007) op 350-450 paar. De hoofdmacht was aanwezig in de zandregio. De Goudvink ontbrak toen in de Rivierenregio. De Zeekleiregio herbergde slechts vier paar in de oostelijke Biesbosch en in een elzenbroekbos bij Ossendrecht. In de laagveenregio werden twee paar aangetroffen bij de Asterdplas. Het aantal broedparen voor Nederland wordt geschat op 9000-11.000 paar in de nieuwe Vogelatlas van Nederland (2018). De verdroging van natuurterreinen vormt een bedreiging voor de vochtminnende Goudvink.

Gedrag

De hoogste presentatie wordt in de wintermaanden bereikt, vermoedelijk vooral als gevolg van enige dispersie vanuit de broedgebieden naar omringende, voedselrijke plekken. Die plekken kunnen dan dorpen en steden zijn waar een groter aanbod is van zaad- en besdragende planten en struiken. Dit gaat meestal ook gepaard met een grotere dichtheid van waarnemers. Bij het begin van de lente en de zomer neemt de presentie af doordat de vogels zich dan terugtrekken in

Onderzoek, Inventarisatie en verslagen

de broedgebieden. Bij aanvang van de herfst worden volgens een jaarlijks terugkerend patroon in steeds meer blokken Goudvinken waargenomen. Het uitzwerven van onze eigen broedvogels is hieraan meer debet dan een influx van niet-Nederlandse vogels. Toch blijft de Goudvink ook in het winterseizoen een typische bewoner van de zandgronden.

Broeden

Vanaf begin april tot in juli broeden ze in het lage onderhout van loofbossen en sparrenbosjes maar ook in parken en boomgaarden. In dichte bossen broeden ze niet, wel aan bosranden en bij open plaatsen. Vooral in kleine naaldbomen bouwen ze graag hun goed verborgen nest. Er zijn twee broedsels. Het nest is ondiep maar stevig gemaakt van twijgjes en mos bekleed met plantenworteltjes en haar. Het legsel bevat doorgaans 4-5 eieren. De eieren hebben een lichtblauwe ondergrond en zijn vooral aan het stompe eind getekend met violetgrijze en roodbruine vlekjes en streepjes. De jongen worden door beide ouders gevoed en verlaten het nest na ongeveer twee weken. Na de broedtijd zwerven ze rond, in de winter samen met trekkers uit andere landen.

GOUDVINK, MAN+VROUW (FOTO, DEELDENATUUR.NL)

Voedsel

Goudvinken, *Pyrrhula pyrrhula*, zijn in het algemeen veel minder bodemzoekers naar zaden dan Vinken, *Fringilla coelebs*, en Groenlingen, *Chloris chloris*. Het 'natuurlijke' voedsel bestaat in de winter vooral uit aan de in de bomen hangende trossen en op de grond gelegen esdoornzaden. Ze hebben niet zo'n krachtige snavel als de Appelvink, *Coccothraustes coccothraustes*, en de Groenling die gemakkelijk harde pitten en zaden kraken. Het hoornen gehemelte van de Goudvink is bijna plat en een klein beetje overlans gegroefd, zodat met eenvoudige tongbewegingen zaadjes kunnen worden geschild. Ze nemen dan ook voornamelijk wat zachter voedsel tot zich zoals bessens, kruiden, kleinere zaden en blad- en bloemknoppen. Bij fruittelers zijn ze niet zo geliefd. In de winter en voorjaar pikken ze vaak aan de bloemknoppen van fruitbomen. Aan knoppen van perenbomen geven ze de voorkeur, maar ook knoppen van de aalbes en kruisbes staan op hun menu. Ze doen dit vooral wanneer zaden nog schaars zijn. Om de in het voorjaar voedselrijke bladknoppen te verteren bezitten Goudvinken een langer darmkanaal dan andere vinken.

Om hun jongen op efficiënte wijze met plantaardig voedsel te kunnen voeren, krijgen Goudvinken in de broedtijd twee uitzakkingen op de keelbodem die als voorraadzakjes dienst kunnen doen. Een deel van het voedsel voor de jongen bestaat ook uit insecten en spinnen. Later in het seizoen verdwijnen de uitzakkingen weer. Zulke uitzakkingen zijn ook bekend bij Haakbekken, *Pinicola enucleator*, en Woestijnvinken, *Buganetus githagineus*. Doordat bij bestrijdingscampagnes in Engeland per jaar soms een paar duizend Goudvinken werden gedood, kon de Engelsman dr. Ian Newton, uitgebreide onderzoekingen verrichten aan Goudvinken.

Bijzonderheden

De belangstelling voor de Goudvink was groot. Het zijn rustige vogels in een voliëre en vrij eenvoudig te kweken. Goudvinken waren sinds de invoering van de Vogelwet in 1936 al beschermd en mochten dus niet gehouden worden in een kooi. Maar de prachtige kleur en de eenvoudige verzorging had tot gevolg dat er lange tijd Goudvinken werden gevangen en gehouden. Er werd de vogelliefhebbers (waarnemers) dan ook aangeraden voorzichtig te zijn met het melden van Goudvinken (standvogels), vogelvangsters zouden er op af komen. Goudvinken waren betrekkelijk eenvoudig te lokken en te vangen. Nu mag de Goudvink worden gehouden mits voorzien van een vaste gesloten pooring.

Hans van der Sanden

Literatuur:

Vogels van Europa. Lars Jonsson
SOVON 1987. *Atlas van de Nederlandse vogel*
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2018. *Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerk-groepen 2007
Atlas van de West-Brabantse broedvogel, NPN media, Breda
Archief West Brabantse Vogelwerk-groep

De Rode Wouw, *Milvus milvus*

Een paar Rode Wouwen heeft in 2018 succesvol gebroed in de omgeving van Breda met als resultaat twee uitgevlogen jongen. In Nederland is er vanaf 2010 een toename van het aantal broedende paren. Bronpopulaties Rode Wouwen uit onder andere Duitsland en de Belgische Ardennen breiden zich in noordelijke en westelijke richting uit (Van Rijn 2018). Gezien deze ontwikkelingen is er een kans dat vaker Rode Wouwen tot broeden zullen komen in Noord-Brabant. In een tweeluik zal de Rode Wouw door mij beschreven worden. Dit deel behandelt het broedseizoen. In het tweede deel wordt aandacht besteed aan onder andere overwintering, sociaal gedrag en bedreigingen.

Kennismaking

Rode Wouwen zijn middelgrote roofvogels, een slag groter dan Buizerds. Ze zijn slank en zweven over het landschap. Langzaam en met de minste inspanning speuren ze naar prooien. Ze zijn zeer behendig in zweef- en glijvluchten. Het verenkleed is een mix van overwegend roodbruine tinten. Ze hebben een diepgevorkte staart en lange vleugels. Individuele wouwen zijn niet van elkaar te onderscheiden. Ze hebben geen variatie in het verenkleed zoals we bij de Buizerds zien. Het vrouwtje is groter dan het mannetje. Dit verschil is goed te zien als beide bij de nestplaats cirkelen. De roep is ijl te noemen, een "klagend" fluitende roep, en klinkt als wie-oh wie-ee. Ongeveer 90 procent van de wereldpopulatie broedt in Europa, waarvan grofweg de helft in Duitsland (Van Rijn 2018). Ze voelen zich thuis in een kleinschalig golvend cultuurlandschap. Beboste terreinen zijn een voorwaarde voor de nest- en roestplaatsen. Om te foerageren zijn ze afhankelijk van agrarisch grasland en akkers. Als generalist leeft de Rode Wouw van aas en levende prooien, zoals kleine tot middelgrote zoogdieren en jonge vogels. Voor een aaseter is het geen sterke, agressieve roofvogel. Zelf kan hij gepredeerd worden door de Oehoe.

Het broedseizoen, nader bekeken

Met het broedseizoen wordt bedoeld de periode vanaf de nestbouw tot de onafhankelijkheid van de jongen (maart tot augustus). Vanuit de overwinteringsgebieden, grotendeels in Spanje, komen Rode Wouwen in februari-maart terug naar de broedgebieden. Meestal maken ze gebruik van een oud, bestaand nest van een Zwarte Kraai, een Buizerd of een eerder gebruikt nest van henzelf. Gebruiken ze steeds hetzelfde nest, dan kan dat een enorm bouwwerk worden. Gewoonlijk begint de broedleeftijd als ze twee tot drie jaar oud zijn. De beste broedsuccessen worden gehaald door oudere Rode Wouwen met meer ervaring. De ontstane paarband kan jarenlang in stand blijven. Broedende paren blijven trouw aan het broedgebied. Jonge Rode Wouwen worden vaak binnen het broedgebied getolereerd, ze vormen geen bedreiging. Adulte vogels, echter, worden krachtig weggejaagd (Carter 2001).

De broedplaats

De plaats van het nest is afhankelijk van de leefomgeving.

De nestplaats wordt gevonden aan bosranden, in singels of boomgroepen. In Zuid-Europese gebieden zoals in Spanje, op Mallorca en Sicilië worden ook nesten gebouwd op richels van kliffen en rotsen (Carter 2001). In Nederland is de Zomereik een favoriete nestboom (Van Rijn 2018). Het nest ligt gemiddeld op een hoogte van 15 meter. Rode Wouwen bouwen meestal krakkemikkige nesten van dode takken in de vork van de hoofdstam. Maar ook wel op zijtakken die meer windgevoelig zijn, waardoor nesten met eieren of jongen wel eens uit de boom waaien. Vanwege zijn lange vleugels kiest hij één open kant met een goede aanvliegroute. Samen bouwen ze het nest in zo'n twee weken tijd. Vroeg op de dag worden takken verzameld. Het mannetje brengt het meeste nestmateriaal. Het vrouwtje bouwt het nest. Ondertussen ziet men juvenielen ook al spelenderwijs sjouwen met nestmateriaal. De nestvorm is gelijk aan die van de Zwarte Kraai: een slordig platform van takken, ongeveer 60–90 centimeter in doorsnee met daarop een ondiepe kom.

(FOTO, WIM DE GROOT)

De Rode Wouw bekleedt het nest met zachte materialen als droog gras, wol, vossen, lappen, papier. Hij heeft dan ook een reputatie als dief van de waslijn: zakdoeken, sokken, ondergoed. En soms hoofddekens, direct van de drager weggepikt! Vandaar een van de bijnamen "hat bird". Moderne voorwerpen doen ook mee: plastic tassen, teddyberen, tennisballen, landbouwplastic. Grotere lappen zijn wel eens te zien, omdat ze neerhangen uit het nest. Hij demonstreert zo zijn inzet voor de nestbouw aan het vrouwtje en dit helpt bij de paarband. De uithangende lappen laten óók zien dat het nest in gebruik is.

Ei-fase

Als de eileg nadert blijft het vrouwtje vaker in de buurt van het nest, wordt minder actief en vertrouwt meer en meer op haar partner om haar van voedsel te voorzien. Beide zijn dan vaker rond het nest aanwezig dan eerder in het

seizoenen. De paring begint zo'n veertig dagen voor de eileg. De paring gebeurt zeer frequent, vaak na het brengen van voedsel door het mannetje. Eerdere paringen, nog voordat het vrouwtje vruchtbaar is, spelen een rol bij de paarsband. Door veel te copuleren is hij zekerder dat hij de eieren bevrucht en niet een rivaliserend mannetje terwijl hij aan het jagen is. Vanwege zijn verantwoordelijkheid om voedsel te brengen wordt het moeilijk om het fort te bewaken. Toch houdt hij mogelijke rivalen in de gaten, zeker als er meerdere paren in de buurt zijn. Zijn strategie is dan gewoonweg minder jagen. Paren die vroeg starten hebben gewoonlijk meer jongen dan de late starters. Meestal worden er twee á drie eieren gelegd. Ze bouwen samen, ze broeden samen. Het broeden begint wanneer het vrouwtje steeds langere tijd in broedhouding op de eieren zit. Als zij het nest verlaat om te eten neemt hij de taken over. Bij slecht weer verlaat zij het nest helemaal niet. Zelfs bij hevige sneeuwval, laat ze zichzelf helemaal ondersneeuwen. Beide blijven zéér oplettend, de eieren zijn slechts een paar minuten per dag onbedekt.

Uitkomst van de eieren en kuikenfase

Na een broedperiode van 31–32 dagen komen de eieren uit. Eenmaal uit het ei worden de kuikens warm gehouden door het vrouwtje. Zeker in de eerste 2 tot 3 weken, wanneer ze nog in het dons zitten en kwetsbaar zijn vanwege afkoeling, vocht en mogelijke predatoren. Als ze wat ouder zijn worden ze bij slecht weer en 's nachts ook nog beschermd, hetgeen moeilijker is wanneer er 3 of meer kuikens zijn. Het mannetje brengt gedurende de eerste weken het voedsel voor de kuikens. In die fase helpt het vrouwtje alleen bij onvoldoende voedselaanbod met jagen. De jongen blijven onbeschermd achter met kans op predatie. Gedurende het broedseizoen eten ze, naast aas, voornamelijk levende prooien, waaronder kleine tot mediumgrote zoogdieren en vogels. Het vervoeren van voedsel naar het nest gaat nogal stiekem! Ze blijven laag vliegen en trekken hun klauwen met voedsel dicht bij het lichaam zodat het moeilijk te zien is. Evident is dat als de jongen groeien er meer en meer voedsel nodig is. Na 3–4 weken beginnen de jongen zelf te eten van het aangevoerde voedsel. Bij een overschot aan eten gaat het vlees ontbinden, maden en vliegen zijn er dan in overvloed. Ook deze eiwitrijke hapjes worden verorberd. Om het nest enigszins schoon te houden proberen de jongen zich buiten het nest te ontlasten. Dat gebeurt wel wat komisch. Ze gaan met de rug naar de rand van het nest en spuiten hun vloeibare ontlasting er overheen. Hoe groter ze worden, hoe verder weg ze kunnen spuiten. Ervaren waarnemers kunnen aan de hand van deze afstand aardig schatten hoe veel jongen er zijn en hoe oud ze zijn.

Uitvliegen naar onafhankelijkheid

Op een leeftijd van vijf tot zes weken beginnen de jongen op het nestplatform te staan. Ze flapperen met hun vleugels om de vliegspijeren aan te sterken. Ze klauteren langs takken die aan het nest grenzen. Sommigen pogen te vliegen, hoewel ze nog niet sterk genoeg zijn. Ze vallen weleens op de grond met het risico gepredeerd te worden. Na zeven tot acht weken in het nest te zijn geweest maken de jongen hun eerste uitstapjes. Pas uitgevlogen vogels blijven nog enkele weken afhankelijk van hun ouders, die continu voedsel

brengen. Gedurende deze fase worden de jongen in toenemende mate avontuurlijker en boeken zij vooruitgang: van korte flapvluchten, dicht bij het nest, gaat het naar hoge stijgende vluchten bóven het nest. Zo'n drie tot vier weken na het uitvliegen bereiken ze de onafhankelijkheid. Wanneer de jongen niet meer gebonden zijn aan het nest en de directe omgeving, wordt ook de band met de ouders losgelaten. Er zijn geen aanwijzingen dat jonge Rode Wouwen hun ouders volgen bij de voedselvluchten.

Mijn dank gaat uit naar Stef van Rijn, die de tijd heeft genomen om de ruwe versie van dit artikel van zijn aanbevelingen te voorzien. Dank ook aan John Frijters voor het boekgeschenk: *The Red Kite*.

Ellie Pruiksmá

Bronnen

- Bijlsma, R.G. 1993. *Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels*. Schuyt en Co., Haarlem
- Bijlsma, R.G., Ulco Glimmerveen. 2005. *Herkenning van roofvogels in het veld, uitgave van Werkgroep Roofvogels Nederland*
- Blok, H. 2002. *De Rode Wouw, een Europese stand- en trekvogel. Het Vogeljaar 50 (5)*
- Carter, I., Powell, D. 2001. *The Red Kite*. Arlequin Press, Chelmsford
- Dijksterhuis, K. 2016. *De Rode Wouw rukt op. Trouw de Verdieping 1:34*
- van Rijn, S. *Broedende Rode Wouwen in Nederland in 1976–2017. Limosa 91.1 2018: 3-15*
- Sovon. 2018. *Vogelatlas van Nederland*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
- Svensson, L., Grant P.J., Mullarney, K., Zetterström, D. 2005. *ANWB vogelgids van Europa*. ANWB BV, Den Haag

(FOTO, J. SCHOLTENS)

Geluidswanden HSL-traject aangepast

Het aanpassen van de geluidswanden langs de Hogesnelheidslijn is een succes van de Vogelwerkgroep met internationale gevolgen.

De West Brabantse Vogelwerkgroep heeft succes gehad met haar actie tegen de omstreden geluidswanden langs de Hogesnelheidslijn (HSL). Al enkele maanden protesteerde de vereniging tegen deze doorzichtige geluidsschermen, die over een afstand van enkele kilometers langs het traject van de HSL en de rijksweg A16 waren geplaatst. Duizenden vogels, waaronder ook beschermde en zeldzame soorten als Havik, Sperwer, Groene Specht, IJsvogel en Buizerd, hebben zich tegen deze “wanden des doods” te pletter gevlogen. Ook Vogelbescherming Vlaanderen heeft de actie gesteund. In november 2003 is men met de plaatsing van de schermen gestart langs het tracé vanaf de Belgisch-Nederlandse grens tot de Moerdijkbrug. Op sommige plaatsen is het scherm 9 meter hoog en staat het op een talud van 8 meter. Deze constructie vormt in het vlakke landschap een niet te ontwijken barrière voor vele vogels. Het is onbegrijpelijk dat Rijkswaterstaat een Amerikaanse en Zwitserse studie over de negatieve impact op het vogelbestand gewoon naast zich heeft neergelegd, vooral omdat hun eigen Dienst Weg- en Waterbouwkunde al jaren waarschuwde voor de gevaren van glasschermen. Deze dienst bracht zelfs de brochure: “Handreiking aanvullende maatregelen transparante geluidsbeperkende constructies” uit. Nadat de West Brabantse Vogelwerkgroep een advocaat in de arm had genomen en bij minister Peijs van Verkeer en Waterstaat had gedreigd met juridische stappen, kwam er uiteindelijk schot in de zaak. De minister verklaarde in de Tweede Kamer dat ze krachtens de Flora- en faunawet, een zorgplicht heeft voor alle vogels: ‘Het was aannemelijk dat de Staat, op basis van de zogenaamde zorgplichtbepaling uit de Flora- en faunawet, door de rechter verplicht kon worden om maatregelen te nemen teneinde de schadelijke gevolgen van transparante geluidsschermen te voorkomen’.

De laatste weken werd in de plaats van het gewone kleurloze glas een ander type glas gebruikt. De nieuwe schermen werden voorzien van een verticale gematteerde markering. Het gaat om lijnen van 2 centimeter breed die 10 centimeter van elkaar staan. Bij de glasschermen die al langs het traject stonden, werden deze strepen alsnog op het glas gezandstraald. Aan deze extra werkzaamheden, die hadden kunnen worden voorkomen, hing een prijskaartje van maar liefst 23 miljoen euro. Volgens de eerder genoemde Amerikaanse en Zwitserse studie zou de markering kunnen zorgen voor een afname van het aantal vogelslachtoffers met 80 procent. Ook in Vlaanderen werden dergelijke vergissingen langs het HSL-traject begaan, hoewel op kleinere schaal. Ter hoogte van de gemeenten Brasschaat en Schoten zijn langs de E19 doorzichtige polycarbonaatschermen gebruikt over een afstand van enkele honderden meters. Ook daar werden tot 2004 heel wat vogelslachtoffers gevonden. De milieudienst van Schoten nam contact op met Vogelbescherming Vlaanderen om samen naar een oplossing te zoeken. De burgemeester van Schoten, Harrie Hendrickx, stuurde een brief naar TucRail, een dochtermaatschappij van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (NMBS), om zijn bezorgdheid te uiten over de schermen. Het bedrijf reageerde op het schrijven en deelde mee dat het geen probleem heeft met het eventueel aanbrengen van roofvogelsilhouetten of ander sjablonen op de schermen om het aantal slachtoffers onder vogels te beperken. Omdat er sprake is van een causaal verband tussen oorzaak en gevolg, werd ervan uitgegaan dat TucRail de verantwoordelijkheid heeft om de aanpassingen zelf door te voeren. De HSL doorsnijdt in Vlaanderen twee bijzonder belangrijke natuurgebieden, met name Vordenstein/Fort van Schoten en het Peerdsbos/Park van Brasschaat. Er zijn dus veel vogeltrekbewegingen in voor- en najaar te verwachten. Bij wijze van voorbeeld werden langs dit deel van het tracé in 2004 op een scherm enkele roofvogelsilhouetten aangebracht.

Hans van der Sanden

Bron: Nieuwsbrief van Vogelbescherming Vlaanderen (2004).

Van sijsjeslijmers tot Vogelbeschermers

Jacob Cats wist het wel. Wandelend op zijn landgoed zag hij dat er in netten rond een els al heel wat lekkere sneppen en vette lijsters in de netten verstrikt zaten. Die gingen uiteraard de pan in.

“ de lijsters en sneppen hier gevangen , die koocht dan ons gezin en eet se met verlangen. Al wat de lucht bewoont en sweeft op snelle veeren, die soude ick boven al voor onze disch begeeren”.

De rijmende staatsman vertolkte het algemene gevoel van de “ mensch” in de zeventiende eeuw.

Het was niet meer dan normaal om allerlei gevogelte te eten, van bijzondere en zeldzame soorten had men nog nooit gehoord en alles wat in de netten kwam of anderszins gevangen werd, werd aan de dis toegevoegd. In zuidelijke landen gebeurt dit nu nog en worden nog steeds dezelfde praktijken toegepast als bij ons in de zeventiende eeuw. De vinkers gebruikten roervinken gebonden aan een touwtje om vinken te vangen, in kooitjes zaten lokvogels om andere vogels te lokken om die daarna de nek om te draaien.

Van sijsjeslijmer tot vogelbeschermmer

In 1898 werd de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels opgericht. Voor die tijd waren vogels volkomen “vogelvrij”. Er rezen protesten tegen de mishandeling van vogels; vinken de ogen dichtschroeven om ze als lokvogel te gebruiken was “ ene afschuwelijke wreedheid” . In het jaarverslag van 1901 wordt er door Vogelbescherming veel ophef over gemaakt om aan dergelijke praktijken een einde te maken: “ hoe kan men er genoegen in scheppen om die kleine fraaie vogels te doden”.

Het protest van Vogelbescherming vond niet overal gehoor. De voorzitter van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging, baron Snouckaert van Schauburg, kwam als hartstochtelijk jager in conflict met Vogelbescherming. Hij zou niet aarzelen, schreef hij, een vogel neer te schieten als het gezang ervan hem hinderde: “ dan greep men onwillekeurig naar het geweer om aan de kwelling een einde te maken”.

Vogelbescherming had in die jaren zo weinig aanhang dat in het jaarverslag de volledige lijst van leden werd afgedrukt.

Tientallen jaren later...

Na de oorlog had men wel iets anders aan het hoofd dan aan de bescherming van vogels te denken. Nog steeds werden er op grote schaal vogeltjes gevangen: kinderen vonden het een spannende bezigheid, niet zozeer vanwege de consumptie maar meer om in de natuur bezig te zijn. Sijsjes lijmen, vinken vangen met een lokvogel, Huismussen vangen met een kolenzeef.

Daar was de jeugd van toen mee bezig, het risico nemend dat de klep (politie) je in gaten kreeg en er (in bijzondere gevallen) een bekeuring werd uitgeschreven. De lijmstokken werden door de politie in beslag genomen en als je thuis kwam kreeg je van je ouders ook nog een pak op je sodemieter .

De “vogelbeschermers” van onze Vogelwerkgroep

In de jaren zestig van de vorige eeuw was het vangen van vogels nog steeds vrij algemeen. Sijsjes lijmen en mussen vangen was na schooltijd de manier van natuurbeleving . Dikwijls werden de vogels ook weer losgelaten in de vrije natuur, maar als het zo uit kwam werden ze thuis in de voliëre gedaan. Daar zaten de zogenaamde wildzangvogels in die volgens de Vogelwet van 1936 gehouden mochten worden, samen met allerlei exotisch gevogelte zoals tijgervinken, zebra vinken en diamantduifjes..... Nog steeds zijn er natuurbeschermers die het leuk vinden om een vogeltje in een kooi te houden.

Maar de tijden veranderen en wij veranderen met hen, luidt een gezegde.

Het is een feit dat we aan zulke mensen te danken hebben dat we nog steeds een bloeiende Vogelwerkgroep hebben. J. B. te B., H. van V. te B., H. van der S. te B. en W. V. te B.: in politierapporten ben ik deze namen niet tegengekomen, wel zijn enkele van hen in het verleden aangesteld door de minister als “ Controleur Vogelwet 1936”. Hoe vreemd kan het lopen....

Jaren nadien wordt zelfs een van hen onderscheiden door de Koning en krijgt daarna, als klap op de vuurpijl, door Vogelbescherming Nederland de hoogste onderscheiding opgespeld die mogelijk is.

Martin van Leest

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Met de Tomtom naar Polen 2009

Op zondag 27 april 2009 vertrokken Agnes en ik vanuit Haldersleben, in het oosten van Duitsland, waar we deelnamen aan het Jahrestreffen van de vogelpostzegelclub, voor een vogelreisje naar Polen. Omdat de anderen van het gezelschap een dag eerder al vanuit Nederland waren vertrokken, zouden we ze ontmoeten in het Poolse Lupice. Een plaats waar we al eerder een tussenstop maakten op weg naar Bialowiecza. Om fout rijden te voorkomen hadden we een Tomtom aangeschaft.

We ontmoetten de anderen na een voorspoedig verlopen reis. De volgende dag reden we met drie auto's naar hotel Wejmuka in Bialowiecza. Nadat we enkele dagen hadden doorgebracht in de omgeving van Bialowiecza vertrokken we naar ons volgende adres in Dobarz. Volgens Piet (van Iersel) waren de muggen hier 's morgens niet actief. Niet zo gek, het vroor er 's nachts nog licht. Om 6 uur 's morgens stonden we gereed voor een eerste wandeling.

Op woensdag 6 mei vertrokken we, na afscheid te hebben genomen van Przemek en andere bekenden, richting Nederland. Twee reisgenoten, Koos en Mary (Holleman) reden 's morgens vroeg rechtstreeks naar huis (gebrek aan voldoende vakantiedagen). De rest maakt nog een tussenstop bij de visvijvers van Milicz. We probeerden met hulp van Przemek een voor ons bekend hotelletje in Milicz te reserveren voor de komende dagen. Helaas de telefoon werd niet opgenomen. Geen nood, Przemek belde de plaatselijke VVV voor een ander onderdak. Het hotelletje bleek gesloten te zijn, maar men wist nog wel een ander adres voor mensen die van de natuur en vogels houden. Het bleek een soort "kamperen bij de boer"-adres te zijn. Geen probleem: we konden er ontbijten en 's avonds kon er gezorgd worden voor warm eten en een lunchpakket was ook al mogelijk. Opgewekt gingen we om 7.30 uur op pad voorzien van een overdadig lunchpakket. Gelukkig was het niet al te warm, het werd zelfs regenachtig. Volgens de Tomtom moesten we via Lomza, Ostroleka, Plonck via weg 470 naar Turek en Kalisz richting Milicz. In Milicz zelf raakten we het spoor bijster ondanks de aanwijzingen van de Tomtom. De Tomtom wilde ons via een onverharde weg naar buiten het dorp sturen. We gingen ervan uit dat het niet klopte, we moesten toch ergens in Milicz zijn? De regen viel ondertussen met bakken uit de hemel en het was donker. Een Duitssprekende Pool bij een benzinestation hielp ons op weg. We moesten, volgens hem, in Milochowice zijn, een gehucht bij Milicz, aan het telefoonnummer te zien. Hij belde de eigenaar van ons onderkomen met de mededeling dat we er aan kwamen. De Tomtom bleek de weg toch goed te hebben aangegeven, ook hier, op het Poolse platteland. Onze gastheer en diens echtgenote stonden ons in de stromende regen op het donkere pad op te wachten, onder een parapluutje. De beddenverdeling en de inrichting van ons onderkomen zagen we later wel. Eerst eten, anders werd het koud. De Polen houden van opschieten. Het avondeten was heerlijk, alles biologisch gekweekt in eigen tuin. Hoewel, niet iedereen was even enthousiast. Jammer dat we geen Pools spraken en de gastgevers alleen maar Pools en Russisch. Ze bleven vriendelijk lachend achter ons

om de tafel staan en probeerden uit te leggen wat we aten. In deze kamer werden we ook de komende dagen verwacht voor ontbijt en avondeten. Na het eten zochten we ons onderkomen en de slaapplekken op, in een gebouwtje naast het huis. Het was een gedeelte van de oude boerderij. Onze burens waren twee varkens die door de eigenaar Poetin en Karzinski werden genoemd. Zo te ruiken waren er ook nog andere bewoners. De ruimte was verdeeld in drie kamertjes en een keukentje, elk met een elektrische lamp. De bedden bleken wat oude slaapbanken en enkele gammele eenpersoonsbedjes te zijn, hier en daar wat aangevreten door de muizen. Zo te zien, met de beperkte verlichting, waren de lakens en dekens redelijk schoon. Er was een toilet. Maar als we wilden douchen, moest de kachel/fornuis worden gestookt, waarna iemand zich met warm water kon oprispen. We dronken maar een extra glaasje Zubrowkawodka en probeerden te slapen. De volgende dag werd de schoondochter ingezet voor een gesprek. Ze sprak wat Engels en Duits. We hoorden dat we bij een gezin sliepen waarvan de man burgemeester was geweest van het gehucht. Hij kende de politiek goed volgens de schoondochter in spe. Maar gaf zijn politieke voorkeur niet bloot. Op 10 mei vertrokken we vertrouwend op de Tomtom naar huis. Bij het afscheid kreeg iedereen een pot heerlijke ingemaakte paddenstoelen toegestopt. We waren bij een volgend bezoek aan Polen weer van harte welkom.

Hans van der Sanden

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Van vogelaar naar vlinderaar

Je zult als opstandige, lastige vijftienjarige puber in 1951 drie weken lang met een buikvliesontsteking, als gevolg van een gesprongen appendix, in een ziekenhuis terechtkomen. Dan word je vanzelf wel rustig. Zeker als er op het balkon in de buitenlucht een man met open tuberculose met een verrekijker naar vogeltjes ligt te kijken. Midden in een gemengd naald- en loofbomenbos in Venray zag ik daar door zijn kijker mijn eerste Grote Bonte Specht. Prachtig. Met penicilline en streptomycine werd ik in leven gehouden.

Terug op de kostschool sloegen mijn aspiraties voor het priestervak om richting moeder natuur. Elke woensdagmiddag ging ik met twee vriendjes naar buiten. Bij het huidige Natuurmonument De Rauwkuilen, niet ver van de school, zag ik mijn eerste en laatste(!) Kraanvogels op doortrek. IJsvogels zagen we langs de Oostrumse Beek op het landgoed Geijsteren. Met een tien voor biologie en een zesje voor scheikunde en een herexamen Engels was de keus snel gemaakt: biologie. Ik verhuisde van Venray naar Utrecht. Met vogeltjes was daar niet veel te verdienen. Plantensystematiek gaf meer uitzicht op een leuke baan. In onze krappe vrije tijd in Utrecht toch maar weer vogeltjes kijken: Nachtegalen bij Amelisweerd, Kemphanen in de Eempolder en Eidereenden vanaf de Knardijk bij Lelystad. Leraar biologie worden op het Onze Lieve Vrouweylyceum (OLV) in Breda in 1961 leek me wel wat. En dat is het tot 1991 gebleven. In het voorjaar met lastige pubers vrijwillig 's morgens vroeg om zes uur vanaf hotel Dennenoord naar het Mastbos, Liesbos of Ulvenhoutse Bos. Grote Bonte Specht, Bonte Vliegenvangers, Zwarte specht, Boomklevers en ga zo maar door. De pubers werden vanzelf rustig, om half negen was de natuurclub weer op tijd op school. Sommigen gingen biologie studeren in Utrecht, Nijmegen of Wageningen.

Toen in 1969 in hotel Dennenoord in de Duivelsbruglaan in mijn bijzijn de West Brabantse Vogelwerkgroep werd opgericht werd de Natuurclub van het OLV meteen lid en mochten de leerlingen zonder begeleiding van school (!) naar de lezingen en excursies. Sommigen werden zelf lid. Ik noem slechts vijf bij veel leden nog bekende namen: Anton van Haperen, Ton Huybregts, Jac den Exter, Huub Don en Alex Cadee. Zelf ging ik, ondanks de drukte rond de invoering in 1968 van de Mammoetwet, in de weekenden meehelpen met inventarisaties: Sovon kwartierhokken bij Chaam en Alphen met veel Wulpen en Kieviten. In de winter watervogeltellingen met de terreinwagen van Harry van Vugt ten noorden van Breda. Op de fiets tellen bij de Galderse meren en hetzelfde, maar nu te voet, langs de Mark door de weilanden tot Meerseldreef; een fietspad was er nog niet.

Helaas bleek in 1977 dat ik als gevolg van de streptomycinebehandeling als puber in 1951 verzwakte oren had meegekregen en hoorde nu de 11.000 Hertz niet meer. Logisch dat ik op een excursie op Tiengemeten, onder leiding van Ad Klop, de Blauwborsten pas in mijn kijker had als de groep al honderd meter verder was. Vuurgoudhaantjes hoorde ik bij nader inzien in 1952 in

Venray al niet meer. Die 11.000 Hertz bleek op het OLV met een toongenerator in het natuurkundekabinet.

Leiden in last. Mijn focus ging van vogels over naar vlinders. Die maken geen geluid! Vroegtijdig gepensioneerd, vlinders tellen, weer met kijker, in de Achterste eendenkooi bij Terheijden. Daar was het lekker rustig. Rustiger dan in het OLV met z'n badkamerlawaai in de betegelde gangen en lokalen.

Eindconclusie: ik ben dankbaar voor de artsen die me in Venray er weer bovenop hebben geholpen. Anders had ik nooit vijftig jaar (ere)lid kunnen worden van de West-Brabantse Vogelwerkgroep. Die doofstomme Vuurgoudhaantjes neem ik maar op de koop toe. Proficiat met de hele club en ik blijf nog steeds een van de trouwste lezers van 't Hupke, dat wel. Een prachtig perfect verzorgd kwartaalblad. Nog vele jaren voor de Vogelwerkgroep met hopelijk verjongde besturen. Op naar de 75 jaar.

Frans van Genuchten

FRANS MET KINDEREN IN DE EENDENKOOI TERHEIJDEN
(FOTO, ONBEKEND)

FRANS IN GESPREK TIJDENS 50 JARIG JUBILEUM.

Onderzoek, Inventarisatie en verslagen

Jaar van de Huiszwaluw 2018

Ieder jaar worden op veel vaste plaatsen in West-Brabant door diverse leden huiszwaluwnesten geteld. De tellingen worden doorgegeven aan Sovon waar ze gebruikt worden voor de landelijke monitoring van de soort. Hierbij het resultaat dat doet vermoeden dat de Huiszwaluw toeneemt. Door het totaliseren van de aantallen kan dat echter niet

vastgesteld worden, omdat er in de Noordwaard (gemeente Werkendam) huizen en landbouwschuren zijn afgebroken maar ook weer nieuwe locaties zijn gebouwd. Ook daarin hebben de zwaluwen zich gevestigd. Vergelijking is dus niet mogelijk. Ik bedank iedereen, vooral de leden die hele dorpen hebben geteld. Met de Huiszwaluw gaat het goed ondanks de afname van het aantal insecten

	Huiszwaluwen	2014	2015	2016	2017	2018	teller
de Heen	dijkschuur	66	53	61	88	84	Harry van Vugt
Steenbergen	Benedensas cafe	20	24	29	37	45	Harry van Vugt
Breda	Hoge Vucht	34	36	39	36	38	Willem Veenhuizen
Breda	Rietdijk	4	7	3	5	2	Willem Veenhuizen
Breda	Waterzuivering			22	15	0	Willem Veenhuizen
Breda	Teteringen	54	59	56	45	42	Marietta Peters
Drimmelen	Terheyden	54	51	53	53	62	Cees Huyben
Drimmelen	dorp	56	39	35	22	20	Rene van Gils
Drimmelen	Made	12	14	14	16	16	Rene van Gils
Drimmelen	Hamseweg	41	25	31	18	33	Harry van Vugt
Drimmelen	Schuddebeurs	50	51	33	23	30	Harry van Vugt
Drimmelen	Amalia hoeve	149	82	117	169	154	Harry van Vugt e.a.
Drimmelen	Kwestius	60	48	84	101	109	Harry van Vugt e.a.
Halderbergen	Oudenbosch	70	61	60	69	61	John Frijters
Werkendam	Bandijk 60	26	33	13	15	15	Harry van Vugt
Werkendam	Bandijk 32/43		57	42	54	57	Harry van Vugt
Werkendam	Kroonbrug	6	1	0	0	0	Harry van Vugt
Werkendam	Witboomkil	114	82	57	64	52	Harry van Vugt
Werkendam	Stenen muur	2	0	0	0	0	Harry van Vugt
Werkendam	Bevertweg 1/2			55	49	100	Harry van Vugt
Werkendam	Nerzien 5			8	0	0	Harry van Vugt
Werkendam	Kooike 2			6	17	49	Harry van Vugt
Werkendam	Zalmpje 1			16	18	30	Harry van Vugt
Geertruidenberg	Keizersveer	32	33	24	16	20	Harry van Vugt
Zundert	Achtmaalsew144	13	7	5	2	2	Harry van Vugt
Ulvenhout	Markdal 26+28	5	4	2	3	4	Harry van Vugt
		868	767	865	935	1025	

HUISJE AMALIAHOEVE EN HENNIE

HUISZWALUW (FOTO. RIA LAMBREGTS)

Vogeljaar 2018

De weersomstandigheden in 2018 hadden duidelijk gevolgen voor de vogelstand.

Het voorjaar begon koud. Begin maart werd ons land geteisterd door ijzige oostenwinden, lag er op de meeste wateren ijs en zat de vorst nog in de grond. Na een korte dooiperiode keerde medio maart de winter nog een keer kortstondig terug. Vanaf 7 april schoot de temperatuur omhoog met als uitschieter 19 april waarop het KNMI de eerste zomerse dag van het jaar kon noteren. In april volgende nog drie zomerse dagen. Mei brak warmterecords. Met een gemiddelde temperatuur van 16,4 °C was mei 2018 de warmste meimaand in drie eeuwen. In De Bilt werden in mei maar liefst 13 zomerse dagen genoteerd. De laatste 10 dagen van mei waren warm met plaatselijk tropische temperaturen.

Ooievaar		
Breda	Markdal	3 jongen
Breda	De Hartel	mislukt
Etten-Leur	Oostpolder	mislukt
Chaam	Hondsdonk	2 jongen
Waspik	zuid	4 jongen
Dussen	Kornse boezem	2 jongen
Ethen	Lange Buggert	1 jong
Drongelen	dorp	4 jongen

Eind mei vielen korte, maar heftige regenbuien in een lente waarin gemiddeld een normale hoeveelheid neerslag viel. Tussen 2 juni en 6 augustus was het zeer warm en viel er weinig regen. Het aantal winterganzen was in de eerste drie maanden normaal voor een zachte winter. Ijsvogels zijn tijdens de vorstperiode, eind februari begin maart, doodgegaan omdat hun viswater dichtgevroren was. Alleen in de Biesbosch hebben Ijsvogels gebroed. De trekvogels kwamen dit jaar laat terug mogelijke oorzaak slechtweer in de Sahara en Spanje. Het was zoeken naar de laatste Zomertortels, Wielewalen, Fluiters en Grauwe Vliegenvangers. In een van de Chaamse bossen heeft een Rode Wouw gebroed, twee jongen zijn uitgevlogen. Ooievaars: zes paar kregen 16 jongen. Bij twee paar is het broedsel mislukt.

In de Biesbosch heeft een paar Zeearenden twee jongen grootgebracht. Visarenden brachten drie jongen groot. Van een tweede paar Visarenden is het broedsel mislukt. In juli vielen veel plassen en vennen droog. Voor dat dat gebeurde vingen Blauwe Reigers alle vissen en overige waterdieren weg. Zelfs Ooievaars en Lepelaar gingen op zoek naar voedsel in plassen waar nog water stond tot in de bebouwde kom aan toe. In september trokken veel Tapuiten en Paapjes door ook het aantal passerende Witte- en Gele Kwikstaarten was aan de hoge kant blijkbaar hebben deze soorten een goed broedseizoen gehad. Kramsvogels, Koperwieken, Vinken, Kepen en Sijzen kwamen laat aanzetten maar wel in redelijke aantal. Winterganzen kwamen laat aan maar in normale aantallen.

Harry van Vugt

UITGEDROOGD NATUURGEBIED ZOMER 2018 (FOTO, H.VAN VUGT)

Van de oud-voorzitter: Huub Don

Ik herinner me één van mijn eerste jaarvergaderingen als voorzitter. Het zal in 1996 of 1997 zijn geweest. Na de opening kwam één van onze nieuwe leden, een oudere man met norse uitstraling, pal voor mijn neus zitten. Hij was doof, zei hij, en kon mij niet goed verstaan. Dat nam ik natuurlijk direct van hem aan, maar ik vermoedde toch ook dat hij dat 'jonge broekie' dat hier het woord ging voeren eens even van nabij wilde bekijken....

In mijn tijd als voorzitter (1996-2005) groeide de Vogelwerkgroep van circa 70 naar meer dan 200 leden. Het waren af en toe roerige tijden, niet alleen door de ledenaanwas, maar ook door de ambitie van de opgezette projecten c.q. activiteiten. Zo was er de afronding van het veldwerk voor de West-Brabantse Vogelatlas. Dit project werd voor de Vogelwerk groep destijds gerund door onze onvolprezen biologisch secretaris Ad Nuijten. En dat was nog in een tijd dat coördineren niet bestond uit het verzenden van een paar e-mailtjes, maar daadwerkelijk het nodige werk vereiste van mensen bellen, achter de broek zitten, gegevens handmatig controleren, etc., etc.. Helaas bleek de verwerking van de gegevens in het provinciehuis niet zo eenvoudig en duurde het nog tien jaar(!) voordat onze 'eigen' regionale atlas het licht zag. Veel van de actualiteit van de resultaten was toen natuurlijk al verloren en ingehaald door de landelijke SOVON-Atlas uit 2002. Het enthousiasme binnen de Vogelwerkgroep voor dit soort grootschalige projecten was toen wel flink gekelderd. En de roep om onze activiteiten wat meer 'lokaal' (Breda e.o.) te houden klonk toen ook voor het eerst door. Door goede contacten met de ecologen van de gemeente werd in 2002 gestart met een broedvogel-kartering in het stedelijk gebied van Breda. Het bestuur wist hiervoor stadsvogelspecialist Willem Veenhuizen te strikken. Onder zijn ervaren leiding werd dit project over meerdere jaren uitgesmeerd en werd het, met niet te grote telgebieden en collectieve (na)besprekingen, een groot succes. In 2009 verscheen onder de bezielende eindredactie van Hans en Agnes van der Sanden het fraaie boekwerk 'Vogels (houden) van Breda'. Naast het vogels tellen-inventariseren werden uiteraard ook beschermingszaken opgepakt. Meestal in de vorm van een bezwaarschrift of een deelname aan een groen overleg met andere natuurverenigingen en organisaties. Maar soms ook in de vorm van actie voeren. Een actie, die landelijke aandacht trok, - betref het protest tegen de glazen schermen langs het HSL-traject. Hier vlogen veel vogels zich tegen te pletter. In samenwerking met Vogelbescherming, de Jagersvereniging en anderen wisten we uiteindelijk Rijkswaterstaat (en de minister) te bewegen om de schermen te zandstralen, zodat deze minder doorzichtig werden. Veel waardering hier voor Eric Corssmit, die in het bestuur het initiatief naar zich toetrok en samen met andere leden (en veel volharding) de zaak tot een succesvol einde bracht. De ledenaanwas nam in de laatste jaren van mijn voorzitterschap een grote vlucht, in belangrijke mate door het opzetten van vogelherkenningscursussen, die een gat in de markt bleken. De initiatief-

nemers Frans Aarts, Mary Holleman en Jan Benoist hebben hiervoor veel werk verzet. Dit betekende ook dat een verdere professionalisering van bestuur en vereniging op allerlei vlakken onvermijdelijk werd. Op dit punt mag de inzet van toenmalig penningmeester en webmaster Piet Verboom (als niet-vogelaar!) niet onvermeld blijven. Voor mezelf werd het na negen jaar voorzitterschap tijd voor nieuwe zaken. Mijn opvolger Piet van Iersel pakte de lopende zaken uitstekend op en ging voortvarend van start. Ook aan de vele leden die in dit korte stukje niet bij naam zijn genoemd bewaar ik dierbare herinneringen. Vaak stille krachten op de achtergrond actief, die niet per se in de schijnwerpers hoeven te staan. Uiteindelijk zijn zij het die de vereniging al vijftig jaar maken en vormgeven. En dat is uiteraard een flinke felicitatie waard!

Huub Don

Vogels (houden) van Breda

In de lente van 2001 borrelde bij Willem Veenhuizen het idee op 'iets over de vogels in Breda' te doen. Uiteindelijk, na veel gesprekken en overleg resulteerde dat in twee vragen, waarop de West Brabantse Vogelwerkgroep een antwoord wilde vinden:

Welke vogels verblijven in de bebouwde kom van Breda, waar en waarom juist daar? Hoe kunnen we die vogels voor Breda behouden en beschermen, in samenwerking met bestuur en burgers?

Een idee wordt praktijk

Het bestuur besluit dat, als basis voor een zo goed en duidelijk mogelijke uitkomst, een territorium-kartering zal worden uitgevoerd in de periode 2002-2007: zo precies mogelijk omschrijven wat onder territoriumhoudende stadsvogels wordt verstaan. Er zal niet gewerkt worden met de BMP-methode van Sovon, maar met de methode-Bloem. Met die methode werkte Willem eerder al in Eindhoven. Hij neemt ook de verwerking van de aangeleverde gegevens op zich. Per jaar worden afgebakende gebieden toegewezen aan de zeventien inventariseerders die zich hebben aangemeld. Het aantal zingende mannetjes per vogelsoort wordt genoteerd op kaarten, door de gemeente Breda aangeleverd. Daarnaast geven veel leden hun stadsvogelgegevens door.

We zijn benieuwd of de soorten, die Nic. Kroon opsomt in een artikel over de vogelrijkdom van Breda e.o. in het Breda-nummer in Natura, orgaan van KNNV, 15-4-1928, nog genoteerd kunnen worden. Hij noemt als vogels binnen de singels o.a. vele Kautwtjes, Roek, IJsvogel, Huis- en Boerenzwaluw, Kuifleeuwerik en Wielewaal.

Van inventarisatie naar boek

Gaandeweg ontstaat bij ons het idee om de inventarisatiegegevens te verwerken in een boek, onder de titel "Vogels (houden) van Breda". Met verspreidingskaarten, algemene teksten, gegevens over territoria, leuke weetjes en veel foto's. Full colour, ingebonden, aansprekende omslag, geschikt voor een breed publiek. De gemeente Breda zegt financiële en andere steun toe.

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Er wordt een redactieteam gevormd:

Willem zal, bijgestaan door Piet van Iersel, de verwerking van de aangeleverde stippenkaarten verzorgen. Daarvoor is regelmatig overleg nodig met stadsecoloog Wouter Schuitema. Hij zorgt ervoor dat het materiaal wordt overgezet op zogenaamde GIS-kaarten. Ik zal me bezighouden met de beschrijving van elke van die territoriumhoudende soorten en de begeleidende teksten over doel, werkwijze, conclusies enz. verzorgen. Mijn man, Hans, gaat me daarbij ondersteunen en over de eventuele adviezen over (groen)beheer zullen we ons met z'n vieren buigen. Hans gaat ook over het fotomateriaal en het overleg met Ton Bakker van drukkerij NPN, die de totale opmaak gaat verzorgen.

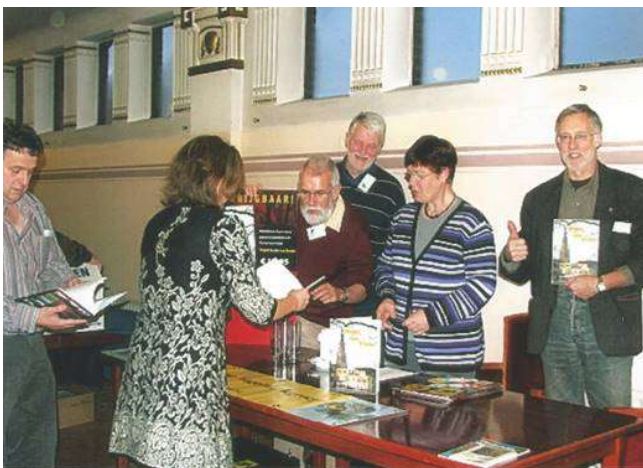
Uiteraard steken wij, de vier redactieleden, vaak de koppen bij elkaar om oplossingen te vinden voor kleine probleempjes, soms zijn er meningsverschillen, het proces verloopt niet altijd even vlot en zo snel als we zouden willen. De teksten zullen worden doorgespiet op stijl en spelling door correctoren Henriette Huijgens en Ad Rijnen.

Het einde is in zicht

Na het veldwerk volgt het bureauwerk. We willen in april 2009 het boek presenteren ter gelegenheid van het veertigjarig jubileum van de West Brabantse Vogelwerkgroep.

In de herfst 2007 plaats ik een soort voorpublicatie in 't Hupke onder de titel "Vogels in de stad: allemaal stadsvogels?"

In december 2008 wordt de kopij aangeleverd voor de eerste correctieronde en januari 2009 is die klus geklaard. Het opstellen van de stippenkaarten door Willem en Piet met hulp van de gemeente Breda verloopt niet al te voorspoedig. Zodoende kan de tweede ronde niet, zoals gepland, in maart plaatsvinden en dus kan het boek helaas niet worden gepresenteerd tijdens de jubileumreceptie. Zo krijgen we wel extra tijd om nog eens de stippenkaarten te controleren en de eindversie van de tekst bij te slijpen. We besluiten gevierden met carnaval een werk- vakantie buitenshuis te besteden om de laatste knopen door te hakken. Na een tweede correctieronde, op tekst en niet-tekstuele inhoud, begin november, is het op 3 december 2009 dan eindelijk zover en kan het boek, uitgegeven door John van Ierland, worden aangeboden aan wethouder Willems, binnen de gemeente verantwoordelijk voor onder andere milieuzaken.

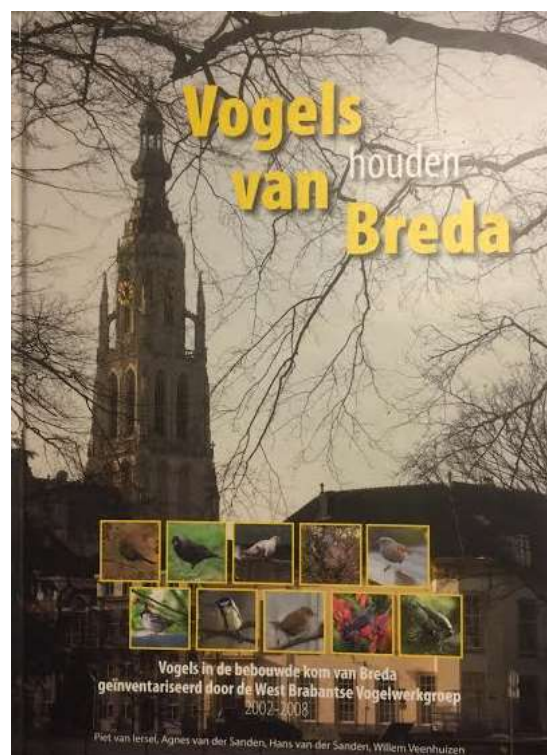
De cirkel is rond

Het boek wordt goed ontvangen, getuige een tekstdeel uit een van de recensies: "Het even beknopte als duidelijke hoofdstuk over het inventarisatieproject, over het voorkomen van bepaalde vogelsoorten in verschillende typen wijken, gevolgd door wat het grootste deel van het boek inneemt: de soortbeschrijvingen, per soort met een verspreidingskaart en een kadertekst met inventarisatiegegevens. Alles geschreven in een vlotte en leesbare stijl. Zeer geschikt voor algemeen geïnteresseerde inwoners van Breda. Bovendien eindigt elke tekst met een stukje over bedreigingen en beheer, wat de gemeente aanknopingspunten geeft voor vogelvriendelijk beleid. Hiermee dient het boek twee belangrijke doelen." En dit is dus het juiste antwoord op de vragen die Willem in 2001 stelde.

Als toetje: de tentoonstelling

In het kader van het project Breda, biodiversiteit wordt de Vogelwerkgroep uitgenodigd een tentoonstelling samen te stellen over biodiversiteit, met vogels en vooral de Steenuil, door de burgers van Breda verkozen als stadsvogel van Breda, in de hoofdrol. In hoofdstuk 2 van het boek hebben we de vogels ingedeeld in drie groepen: Rood, gebonden aan stedelijke bebouwing, Groen, gebonden aan parken, tuinen en andere groengebieden en Blauw, gebonden aan water. Die indeling houden we, als redactieteam, ook aan als rode draad door de tentoonstelling. Een apart onderdeel wordt gewijd aan de Steenuil. De expositie wordt op 23 oktober geopend, enkele dagen vóór de presentatie van ons boek op 3 december. Ook met de tentoonstelling oogsten we veel bewondering voor onze opzet en de uitvoering daarvan.

Agnes van der Sanden

Een dagje vogelen met.....

Merel Roks

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Daarin kan ik heel kort zijn: vogels zijn voor mij elke keer weer een reminder hoe mooi de natuur is. Een leuk vogelmoment kan een hele dag goed maken.

Wat betekend de vogelwerkgroep voor jou?

De vogelwerkgroep is in de eerste plaats een goede leermeester voor mij, waar gelijkgestemden samen iets willen betekenen voor de natuur en dat op een hele leuke en gezellige manier.

Waarom ben je lid geworden?

Vogels zijn al lang een grote interesse en om daar wat actiever mee bezig te kunnen zijn en mijn kennis verder te ontwikkelen wilde ik graag deelnemen aan de vogelcursus. Het lidmaatschap zat bij het inschrijfgeld voor de cursus inbegrepen.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Tijdens mijn rondreis door Nieuw Zeeland bezocht ik een eiland dat als een van de weinigen daar vrij is van zogenaamde 'plaagdieren' en dienst doet als vogelreservaat. De Kiwi komt er voor en ik zou er deelnemen aan een excursie waarbij we 's nachts op zoek gingen naar deze illustere vogel. Omdat het op de betreffende avond plensde, besloot de Kiwi zijn verenpak droog te houden en kwam niet te voorschijn, maar de ook op het eiland broedende little blue pinguin liet zijn snavel wel zien. Deze was vanuit het water de rots kant opgeklommen en liep wat verwaasd ogend te zoeken naar zijn thuis. Om hem niet te verstoren verroerden wij ons niet, maar de kleine pinguin trok zich niets van ons aan en liep zelfs over mijn voeten heen. De Kiwi hoorden we die avond overigens nog wel naast de tent, maar gezien heb ik hem niet meer.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Eén van mijn meest gedenkwaardige vogelervaringen is zonder meer de ontmoeting met een Sperwer. Of liever gezegd, de ontmoeting van onze huisparkiet met een Sperwer... Deze parkiet was bij ons aan komen vliegen en zat op een dag in het badkamerraam. Op zich ook al een

bijzondere vogelervaring, maar het werd nog gekker. Toen we Casper -zo noemden we hem- met mooi weer met kooi en al buiten hadden gezet, trok zijn opvallende verschijning en vrolijke gekwetter een bezoeker die dacht een gemakkelijk hapje aan hem te hebben. Ik keek uit het raam naar de achtertuin en kon mijn ogen bijna niet geloven toen ik een sperwer op de kooi zag zitten! Die had zonder twijfel zitten berekenen of hij met een klauw dat bijna kant en klare hapje uit de kooi kon peuteren. Jammer voor hem en gelukkig voor Casper ben ik toen toch maar tussenbeide gekomen. De Sperwer kwam uit wraak nog een paar keer terug voor onze mussen.

Wat is je lievelingsvogel??

Bij deze vraag gaat mijn gedachte altijd snel naar de schattige Kuifmees en vervolgens naar de stoere Slechtvalk, voor wie ik een zwak ontwikkelde na zijn romances te hebben gevolgd via de webcams van Beleef de Lente. Maar ik denk stiekem toch dat ik de Huismus en de Heggenmus twee van de leukste vogeltjes vind. Hoewel 'doodgewone' tuinvogels, vind ik het leuk om te zien hoe groot het contrast is tussen het gedrag van deze twee kbvtjes; de één zo schuchter en verscholen en de ander als een luidruchtig randstad typetje.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Allereerst doe ik mijn uiterste best om mijn eigen tuin aantrekkelijk te maken voor vogels. Daarnaast ga ik er op uit om vogels te kijken, doe ik mee aan excursies en kies ik mijn vakantiebestemmingen er voor een deel op uit. Hobbymatig schrijf ik over vogels. Sinds vorig jaar volg ik de vogelcursus en ben ik lid van de West Brabantse Vogelwerkgroep. In 2019 ben ik ook lid geworden van het bestuur en heb ik een rol als coördinator van de werkgroepen.

Wat is het mooiste vogelland?

Als ik naast Nederland iets moet kiezen -want ons eigen landje kent een aardig rijke vogelpopulatie- dan moet ik zeggen dat ik me op vogelgebied in Australië wel echt op ontdekkingsreis voelde. Het kent net zo'n variatie in landschappen als dat het groot is, en er komen ook veel soorten vogels voor die ver af staan van de soorten die wij in Nederland kennen. Tegelijkertijd hebben sommigen van hen, ondanks hun exotische looks, een vergelijkbare status met onze Houtduif of Kauw.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Over het algemeen houd ik veel van bosgebieden. Het gebied wat mij echter het meest heeft verrast en wat ook elke keer dat ik er kom weer even indrukwekkend is, is het eiland Tiengemeten en de omgeving daaromheen.

Zijn we nog wat vergeten?

Mijn wensvogel is de Pestvogel. In het begin was dit vooral een 'taalkundige' aantrekkingskracht; om zijn bijzondere naam moet ik altijd een beetje lachen. Maar het is ook zonder meer een prachtige, kleurrijke vogel die ik graag nog eens in het echt zou willen zien.

Jan Benoist

Het Pompveld

Algemeen

Het Pompveld is eigendom van het Brabants Landschap. Het betreft een eendenkooi met afpalingsrecht.

Ligging en bereikbaarheid

Het Pompveld is gelegen in het Land van Heusden en Altena, tussen Andel en Babylonienbroek midden in de polder. Je kunt parkeren in de berm bij het Informatiebord vlak bij Midgraaf 27, Babylonienbroek.

Beschrijving

Het Pompveld is een klein poldertje (ongeveer 250 ha) met een eigen waterhuishouding. De waterstand wordt op peil gehouden door watermolentjes die het water van buiten de polder naar binnen pompen. Het Pompveld ligt namelijk hoger dan de omliggende polders. Na een grootschalige ruilverkaveling is dit ene poldertje gelukkig ongerept gebleven. Eromheen ziet u de gevolgen van deze ruilverkaveling. Het Pompveld betreft voornamelijk natte weilanden, knotwilgen, populieren en wilgenstruweel. Midden in het gebied ligt een eendenkooi. In een eendenkooi, waarvan er vroeger heel wat waren, werden eenden gevangen voor de consumptie. De eendenkooi is afgesloten voor publiek om zodoende de rust te waarborgen. Eendenkooien zijn gebieden die rustig worden gehouden en vandaar dat ze erg vogelrijk zijn.

Mogelijkheden

Bij vorenstaand informatiebord begint ook de 6 kilometer lange wandeling met rode paaltjes die om het hele gebied

heen leidt. Je krijgt ruim de kans om het gebied in te kijken en de vogels te observeren.

De eendenkooi is tijdens de jaarlijkse Open Dag of op aanvraag bij het Brabants Landschap te bezichtigen. Kooikers laten dan zien hoe het kooikerswerk met de kooihond en de tamme eenden als belangrijkste schakel er vroeger aan toe ging. Eenden werden door het hondje met zijn pluimstaart en hun eigen nieuwsgierigheid de pijp ingelokt en eindigde in "de dood".

Tegenwoordig wordt in sommige kooien nog wel gevangen maar dan voor vogelonderzoek of om te ringen.

Wat is er zoal te horen en te zien

Voor actuele gegevens kijk op Waarneming.nl.

Zoek onder Waardhuizen Het Pompveld.

Jan Benoist

(FOTOS, JAN BENOIST)

Bijzondere waarneming

Huismus (*Passer domesticus*),

Met deze 'bijzondere waarneming' wil ik even extra aandacht voor de Huismus vragen.

Vijftig jaar geleden, bij het ontstaan van onze Vogelwerkgroep, waren deze vogels nog zo talrijk dat er geen waarnemingsbriefjes werden ingediend. Pas in 2007 kwamen er enkele binnen (4), in 2017 waren er 433 meldingen en in 2018 zelfs 459.

Het Mussensymposium, hier door de gemeente Breda georganiseerd, bleek een Europees evenement. Huismusgegevens en onderzoeksresultaten uit onder andere Parijs, Madrid, België (Vlaanderen), en ons land (Sovon en Vogelbescherming.) kwamen aan de orde. De stadsecologen, vooral Rombout van Eekelen, hadden de leiding, ze waren ook verantwoordelijk voor de organisatie. In 2017 en 2018 is een deel van de binnenstad geïnventariseerd en gekarteerd, in 2018 samen met de Belcrum en een deel van het Van Sonsbeeckpark. In 2017 kwam men tot circa 43 'broedplekken', alleen voor het gebied binnen de singels! In 2018, werden in totaal 176 territoria van Huismus aangetroffen. De Belcrum bleek een echte huismussenwijk te zijn, dat kwam in ons boek Vogels houden van Breda (2008) ook mooi tot uiting (zie blz 41), vele rode stippen bij elkaar! (iedere rode stip is een territorium). We kennen de grote afname vanaf de jaren 1990. De Nederlandse populatie is met meer dan 50 procent afgenomen, van circa 1 tot 2 miljoen territoria ,(Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1979) tot volgens de Vogelatlas van Nederland(2016) circa 600.000-1 miljoen territoria. De onderzoeksperiode bedroeg steeds 10 maart - 20 juni. Vooral in de ochtenduren werd gezocht naar tjilpende mannetjes.

Het lijkt wel of de grotere kolonies steeds kleiner worden en de kleinere ook.. Onze ervaring is dat ze zich soms meer verspreiden binnen de wijk, al blijven ze zich ook wel hardnekkig handhaven op dezelfde 'oude' plekken. Zaten er jaren geleden 20 territoria bij elkaar, nu nog maar 3-5 .territoria, terwijl de omgevingsfactoren zo te zien hetzelfde zijn gebleven.

Omgevingsfactoren die belangrijk zijn voor de Huismus zijn huizen met goede pannendaken met openingen en ruimten erachter om te nestelen. Hagen of dichte struiken om zich te verschuilen en om de baltsrituelen uit te voeren, in groepen tegelijk. (een groep luid tsjilpende mannetjes bij elkaar die baltsen om een aantal vrouwtjes), Belangrijk is ook de aanwezigheid van een zachte bodem om stofbaden te kunnen nemen die onder andere ongedierte bij de Huismus bestrijden.

Open ruimten met groen (gazons, gras met ruigere overhoeken met inheemse groenblijvende heesters e.d.) zijn erg belangrijk.

Vooral tijdens het symposium kwam naar voren dat de open ruimte zeer belangrijk was. Wordt deze open ruimte verder beperkt dan ontstaat er steeds minder leefruimte voor de Huismus. Daardoor wordt de ruimte voor gezamenlijk voedsel zoeken en 'rommelen' te krap en vermindert het aantal jongen, met als gevolg het verdwijnen van de kolonie.

Geraadpleegde literatuur;

Avifauna van Noord Brabant 1967, van Erven e.a.
Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 1979. Natuurmonumenten, SOVON
Atlas van de Nederlandse vogels, 1987. SOVON
Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 2002. SOVON
Atlas van de West-Brabantse broedvogels, 2007. SWEV
Vogels (houden) van Breda 2002-2008; 2009 van Ierland uitgeverij Broedvogels in Nederland in 2016, Sovon Rapport 2018/01.

Willem Veenhuizen

FOTO'S, RIA LAMBREGTS

Waarnemingen

1 Kuifduiker	11-2-2019 Drimmelen	Spaarbekken Petrusplaat	Harry van Vugt
2 Zeearend	3-2-2019 Altena	Brabantse Biesbosch - Lijnoorden	Marcel Maas
1 Roodhalsgans	10-2-2019 Altena	Brabantse Biesbosch -Polder de Zalm	Piet van Iersel
2 Kraanvogel	15-2-2019 Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Ellie Pruiksmā
1 Slechtvalk	16-2-2019 Steenbergē	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen Oost	Hans Goossens
300 Wulp	16-2-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Sandra Aarts
2 Patrijs	17-2-2019 Baarle-Nassau	Ulicoten - De Withagen	Martin van Leest
1 Klapekster	27-2-2019 Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Sandra Aarts
2 Raaf	27-2-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Chaamsche Bossen	Jan Vermeulen
12 Appelvink	1-3-2019 Breda	Teteringen	Richard de Jonckheere
3 Middelste Bonte Specht	7-3-2019 Breda	Liesbosch	Corine Spoel
1 Halsbandparkiet	8-3-2019 Breda	Willem Alexanderstraat	Frans de Kruijff
10 Grote Zilverreiger	16-3-2019 Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Ger Duijff
1 Casarca	16-3-2019 Alphen-Chaam	Galder - Markdal	Arend Meeuwissen
1 Rotgans	19-3-2019 Moerdijk	Willemstad - gorzen Hollandsch Diep	Adri Clements
19 Kempphaan	20-3-2019 Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Mathilde Marijnissen
2 Rouwkwikstaart	20-3-2019 Altena	Brabantse Biesbosch -Polder Keizersg	Joost Simons
1 Ruigpootbuizerd	23-3-2019 Altena	Brabantse Biesbosch -Ganzewei	Adri Clements
6 Zomertaling	24-3-2019 Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Hans Goossens
1 Kleine Zilverreiger	31-3-2019 Altena	Brabantse Biesbosch -Hardenhoek	Arthur Kok
5 Tureluur	1-4-2019 Breda	Lage Vuchtpolder	Mariëtta Peters
1 Roerdomp	6-4-2019 Altena	Brabantse Biesbosch - Polder Maltha	Joost Simons
1 Rode Wouw	6-4-2019 Breda	Markdal	Cobien van 't Riet
5 Pijlstaart	7-4-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Sandra Aarts
1 IJsvogel	13-4-2019 Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Kees van der Krift
1 Visarend	16-4-2019 Moerdijk	Klaverpolder	Tim van Oerle
1 Zwarte Wouw	19-4-2019 Breda	Rooskensdonk	Cees Huijben
3 Witgat	19-4-2019 Etten-Leur	Padvindersven	Peter Melissen
1 Paapje	19-4-2019 Zundert	Pannenhoef e.o.	Peter Melissen
7 Beflijster	19-4-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Het Broek	Jan Vermeulen
12 Ooievaar	20-4-2019 Breda	Lage Vuchtpolder	Mariëtta Peters
1 Steppiekiekendief	20-4-2019 Altena	Brabantse Biesbosch - Bandijk	Jos Quirijnen
2 Steltkluit	20-4-2019 Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Sandra Aarts
3 Groenpootruiter	20-4-2019 Altena	Brabantse Biesbosch - Bandijk	Jos Quirijnen
1 Boomvalk	21-4-2019 Geertruidenberg	Raamsdonksveer - Eendrachtspolder	Mathilde Marijnissen
1 Velduil	22-4-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Snijders-Chaam e.o.	Joop van Riet
1 Blauwborst	22-4-2019 Breda	Overa	Toos Timmermans
1 Bonte Vliegenvanger	22-4-2019 Etten-Leur	Schuitvaartjaagpad-noord e.o.	Peter Melissen
5 Bosruiter	23-4-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Mitchell Krijnen
2 Smient	25-4-2019 Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Leo Nagelkerke
1 Bosuil	25-4-2019 Oosterhout	centrum e.o.	Jan Boers
6 Lepelaar	28-4-2019 Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Raymond van Breemen
1 Bosrietzanger	28-4-2019 Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Raymond van Breemen
1 Nachtegaal	30-4-2019 Breda	Strijpen	Ad Rijnen
1 Goudvink	30-4-2019 Breda		Martijn Wijsman

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4^e Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Biek Smetsers	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

FOTOS VAN 50 JARIG JUBILEUM,
GEMAAKT DOOR KAREL SPEULMAN

